

АБДУЛЛА ШЕР

КУЗ ҲИЛОЛИ

Лирика

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1983

Ўз2
Ш47

Тақризчи филология фаълари доктори, профессор
Салоҳиддин Мамажонов

Ш $\frac{4702570200-141}{M352(05)-83} 62 = 83$

* * *

Йироқларга боқаман,
Чироқлар кўринади.
Чироқларга боқаман,
Йироқлар кўринади.

Йироқларга боқаман,
Орзумга йўқ андоза.
Чироқларга боқаман,
Кўринади дарвоза.

Интиламан у томон,
Ажиб гўша юз очур.
Илҳом деган пари, шон
Унда қўша юз очур.

Ул гўшани қўриқлар
Найза қаламли сарбоз —
Бир, икки, уч... Йўриқлар
Кўрсат, қалб, янгра овоз:

Баҳодир сарбозларни
Енгиб ўтай мен омон,
Ўшал парини қучиб.
Яшайин дориломон.

1966

* * *

Ўйлаганим-ўйлаган сени,
Куйлаганим-куйлаган сени,
Айтар сўзим, тарапам менинг,
Кўрар кўзим, яғошам менинг,
Хаёл каби покиза, бедор —
Ўзбекистон — беқиёс диёр!

1958

* * *

Тун чорлайди: «Ўйқуни тарк эт,
Тушда илҳом жамол очмагай.
Боғ оралаб гулларни силкит;
Гулбарглардан қўшиқ сачрагай...»

1962

ҲИЖРАТ ТУЙҒУСИ

Хўрсинишдан титрайди вужуд,
Маънос руҳим излайди ҳудуд:
Кўкдан ой ҳам, булут ҳам безар,
Фақат намчил, тунд хаёл кезар...

Брест,

1964

* * *

Тоғ бошида тўрт дона лола,
Тўрт харсангда — тўртта пиёла.
Улар аро наъматак — кўза,
Оқ гуллари кўпирган бўза.

Гулбаргларни гоҳ-гоҳ шаббода
Учиради ҳар ён афтода —
Худди сархуш тўрт полвои лаби
Май кўпигини пуфлаган каби...
Лол боқаман: ажаб бу дунё,
Гўзалликни бош узра тутиб,
Эъзозлайди қоялар ҳатто,
Ҳиссиизлигини буткул унутиб.

1966

ОЙДИН КЕЧА

И. Крамской асарига ёзув

I

Ойдин кеча. Соқин кеча. Жим, холи ўрмон
Абадиян яшилликни қилади армон.
Ўрмон чети, кўл бўйида хилват ўриндиқ,
Унда хаёл аспраси — мунис бир дўндиқ.

II

Дарахт—бахил, ой-чи, ўжар—қизни кўрмоқчи,
Нурли қўли барг оралаб сочин ўрмоқчи.
Кўлда хандон нилуфарлар ойга интилар,
Не учундир улар бу кеч макрли кулар.

III

Маънос нигоҳ бирдай қалқир сувнинг юзида,
Қора шуъла, толгин шуъла қизнинг кўзида.
Не биландир видолашар: «Бари тугади...»
Хотиралар нигоҳ бўлиб кўлга чўкади...

1967

Мунгли дотор, мунгли дотор, мунгли тор,
Кўксинг ёриб, унга пола солган ким,
Қилларингда титраб-титраб толган ким?—
Қилгил ошкор, қилгил ошкор, қил ошкор!

Мунгли дотор, мунгли дотор, мунгли тор,
Кечмишларнинг оқ сочими қилларинг?
Қўл тегса дер: «Тортма, раҳм қилларинг,
Берма озор, берма озор, беозор!»

Мунгли дотор, мунгли дотор, мунгли тор,
Пардаларни ё армонлар бўғмишлар?
Бўғилганлар сени қай кун туғмишлар —
Бахтига зор, бахтига зор, бахтга зор?

Мунгли дотор, мунгли дотор, мунгли тор,
Қўлга олди сени замон—бастакор;
Юрагида сен излаган оҳанг бор,
У беғубор, у беғубор, беғубор!

1967

СУКУНАТ

I

Олис юлдузларнинг совуқ шуъласи
Ўзим титраб бошимни силайди бу кеч.
Заъфар япроқларнинг мунг-ашуласи
Оҳиста куйга куй улайди бу кеч.
Мен эса дарчадан тўниб боқаман,
Совуқ куз тунидан маъни чақаман.

II

Қушлар ошенидан учиб кетмишлар.
Кеч кузак ҳайбати соя солганда.
Қайларни ватаи деб кўчиб кетмишлар
Шохлар изғиринда титраб толганда?!
Хувиллаб фақат, эҳ, ошёнлар қолмиш —
Ел титган хас-хашак, сомонлар қолмиш.

III

Дарчадан йўналган чироқ тиглари
Сим-сиёҳ тун қалбини нимталайди жим.
Гоҳида уккилар кўзин чўглари
Ййдоқ бутоқлардан сўрар: «Ким бор, ким?!»
Япа жим... Шовуллар хазон гирдоби —
Сўнгги япроқларнинг сўнгги хитоби...

IV

Шамол нолийбошлар недандир аста,
Юрагим ненидир кутар орзиқиб...
Наҳот рўй бермаса бунда ҳеч нарса?!
Ногоҳ сапчиб тушар руҳим босриқиб:
Сукунат шағиллар қулоқларимда,
Сукунат чарсиллар қароқларимда...

1967

БАҲОР

I

Майсада осмоннинг кўк ранги,
Йўқ, осмон рангимас, йўқ, асло!
Инмишдир баҳорнинг кўк чанги,
На нафис нафосат фасли, о!

Ариқда жимжима шўх сувлар
Толларни, эгил, деб аврайди.
Чўмилтиб қуёшни хўп улар,
Кўп мамнуи, осмонга қарайди.

II

Гулдамас, ҳаттоки тошларда
Баҳорнинг ҳиди бор — илғаб ол.
Ўсмага чўмилган қошларда
Севгига салом бор — тинглаб қол.

Жамалак сочларда толпопук —
Наврўзий ялланинг байти бор.
Қуёштағм дудоқлар кўп тотлик,
Уларда саратон пайти бор.

III

Умиди осмондек зангори,
Дилдорим, кел бугун ёнимга,
Йўқолсин гийбатлар бозори,
Жонингни қўй бугун жонимга.

Атрофда шўх қушлар ва шўх ун;
Баҳорнинг созига қулоқ сол.
Товушлар ичидан сен бугун
Юрагим розини англаб ол.

IV

Эҳ, баҳор уялмай ўпаркан
Анҳорлар лабидан бу кунлар,
Қарагин, у лаблар кўкарган...
Юракда ечилди тугунлар...

Юракда ечилди тугунлар,
Хаёлда эзгулик кўраман
Ва баҳор қалбимга интилар,
Мен баҳор қалбига кираман.

V

Оппоқ нур, оппоқ нур, ҳур саҳар...
Қуёшда юрагим қони бор.
Қуёш-чи, шабнамни симирар,
Гулларнинг баргига лаби зор.

Оппоқ нур, оппоқ нур, ҳур саҳар...
Юрагим қонида қуёш бор...
Кўзларим нурларни сипқарар,
Қўшиқлар тўқийман шуълавор.

VI

Кўнглимни етаклар гулбаҳор,
Далалар, қирларга юраман.
Заҳматкаш халқимга миннатдор —
Таъзим-ла бош эгиб тураман.

Тураман ва буюк халқимда
Бир буюк мадорни англайман.
Уфқлар ёнади ақлимда,
Мен асл баҳорни англайман!

1968

ЎЗБЕКИСТОН

Гўзалликда тенги йўқ, ой каби ягона юрт,
Недир ой! У — шаклингдап кичик бир нишона,
юрт,
Илий кўк мақдамнингга энг қуйи остона, юрт,
Менга эзгу ҳақиқат, ғайрига афсона юрт.

Бу дунёга келгансан қуёш бирла ғазалдан,
Эзгу ташналигинг бор ҳақиқатга азалдан,
Сен олтин ҳайкал эмас, чекилгансан тамалдан,
Инсон заковатига азалий кошона юрт.

Агар қўшиқ куйласанг, эртак уйқуга толар,
Ҳатто ҳиссиз тарих ҳам хўрсиниб нафас олар,
Дунёнинг бор бойлиги шу қўшиқ бўлиб қолар,
Бир дунё қўшигимсан ўзинг, эй шоҳона юрт.

Мен дўстни эркалатган, дўстга ошно ўзбекман,
Қаҳру ғазаб бобида ёвга танҳо ўзбекман,
Минг хуршид саховати кафтида жо ўзбекман,
Ўзбегимнинг ўзлиги ўзингсан, мардона юрт.

Қаламимдан тўкилур хандон-хандон кулишинг,
Юксак-юксак осмонда парвоз этар бахт қушинг,
Менинг шошқин ҳаётим—сенинг сокин улушинг,
Шамъи жамолининг узра бор умрим парвона, юрт.

1968

АВГУСТ

I

Хўп етилиб, айни дум берган
Ҳандалакдай юмалар қуёш.
Ҳилол — сомон йўлин супурган
Қадди букик кекса бир фаррош.

Қора кўкда жажжи юлдузлар
Осмон бағрини титраб, таталар.
Афсонаки, бор олам сўзлар,
Август тунн дея аталар.

Шўх юлдузлар гуллар бошига
Тунн бўйи шабнам тўкади.

Шабнам бўлиб, сўнг, гул қошига
Ўзлари ҳам бир-бир чўкади...

II

Хув, машриқдан судрар коинот
Оқ чойшабин. Ўчар тун ранги.
Семург каби ёзади қанот
Қишлоқ узра сўлим ёз тонги.

Уйқусираб янги келишлар
Супургисин қидиришади.
Турмакланган сочига улар
Ениқ тунни йптиришади.

Азон товшин келтирар шамол,
Шоҳсунада «пар!» этар ҳудҳуд.
Нонуштага чорлаган мисол
Нон юзида бўғланар кунжут.

III

Шафтолининг бутоқларига
Зарғалдоқлар қўниб олибди.
Шира тўлиб дудоқларига
Туни бўйи шунда қолибди.

Ишонмасанг сўзимга, сина —
Ишкомларга ўзинг кириб боқ:
Қунгураси кумуш хазина,
Афсонавий гордан ҳам бойроқ...

Боғу токзор тасвири эмас,
Бу — эртакка ўхшайди, дўстим.
Ҳа, эртаклар қилгудек ҳавас,
Менинг юртим, тўкин августим!

1968

ЭРТАК

Мишоран Калонни Бухоро тунда
Чўнг тўпга айлаштириб сочма отармиш.
Қораяр эмиш осмон тутундан шунда,
Питралар юлдуз бўлиб кўкда қотармиш.

1968

АНДИЖОН ДАРДИ

Ҳар вақтки кўргасен менинг сўзумни,
Сўзумни ўқуб англагайсен ўзумни.

Бобир

Ўйилган қалб билан йиғлайди тапбур,
Садафлар кўз ёшдек балқиб туради.
Торлар титрогида йшлар бирма-бир
Куй деган пом билан қалқиб туради.

Нолалар қон рангли толалар билан
Юракка бир дардни чандиб, қамайди.
Жигардан қўйилган жолалар билан
Кўзларга инжудан тугма қадайди.

Тапбурнинг буралган қулоғи магар
Ўзи эшитмасми бу дардни, ҳайҳот?!
Қадим Андижондан Аграга қадар
Ўкириб бўзлар-ку шердек бир ҳаёт!..

Сўнгги ингроқ сочиб, қотар, мана, тор,
Қимтилган лаблардан зир титрар сарой;
Андижон дардига етти иқлим тор,—
Алам тийрасидан чўрт узилар ёй:

«Туз оҳ, Заҳири дини Муҳаммад Бобир,
Юз оҳ, Заҳири дини Муҳаммад Бобир,
Сарриштаи айшдин кўнгилни зинҳор
Уз, оҳ, Заҳири дини Муҳаммад Бобир!»

1968

РУҲ

Устоз Шайхзода хотирасига

Тугилганда мен йиғладим — кулдилар,
Мен энди жим! — Йиғлашади хўп улар.
Оппоқ юзим, қонсиз юзим, жопсиз таң,
Аъло тўним — оппоқ кафан.
Тебранади, уҳ!.. Узлатнинг бешиги,
Бордир унинг на туйнуги, эшиги.
Бора-бора қисқаради сўнг йўлим,
Искандардай очиқ борар, эҳ қўлим!..
Бу одамлар нега мунча шошади?!
Менда ғазаб тошади!..
Ўргатишиб маҳшаргача сабрга,
Вужудимни қўйишади қабрга.
Тебранади мунгли-мунгли оятлар,
Тебранади минг-минг йиллик одатлар,
Тебранади тенгдошларим сафлари,
Нотиқларнинг бийрон-бийрон гаплари...
Шошманг-шошманг! Тош қўймангиз устимга,
У оғирлик қилур бугун жисмимга,
Тирикликда хўп тошларни кўтардим,
Тошлар қадар кўз ёшларни кўтардим!..
...Тарқалдилар...Ярим тунда тураман,
Аста-аста, кўлапкадек юраман,
Авлодлардан умидимни узмайман,
Аммо
Тинчин бузмайман.

Узоқ-узоқ тилсиз боқиб тураман
Ва уларнинг ҳар бирида кўраман:
Қувончимни, алашимни,
Қўлимдаги қаламимни,
То ҳанузам ёниб турган шамимни.
... Тул —
Кираркан қафанимнинг рангига,
Қулоқ солиб тирикликнинг зангига,
Мен кўнглимни зўрга узиб кетаман,
Тонготарда масканимга етаман,
Масканимга!
Маскан...
Ҳа...

1968

Ш О И Р

Асқад Мухторга

Намтар, ўйчан, манзил ошасан
Жилмайганча куйловчиларга.
Йўл бошида куй улашасан
Тиним билмас йўловчиларга.

Куйиб эмас, ёниб борасан,
Ҳар манзилда бир чўғ қолади.
Дунё умрин ёриб борасан,
Изнинг бўлиб қўшиқ қолади.

1968

ҚЎШИҚ

Ой кеча, ойдин кеча,
Ором ол лаби ғунча.
Мен бошингда булбулдек
Аллалай тонг отгунча.

Ҳилол отин «чуҳ!»ласин,
Юлдузлар ҳам ухласин.
Буюк қуёш қўшини
Уфқларга туғ тақсин.

Шунда силаб уйғотай,
Зулфингни майда ўргил.
Бошда кўтариб ўтай,
Бутун оламини кўргил.

Фақатгина қайғуни
Дилгинамга индирма;
Тугёнли сой сувини
Косаларда тиндирма.

1968

СУРУР

Ғарибона кулбанинг
Эшигини қоқамал.
Ҳамроҳ, мендан кулмагин,
Унда чироқ ёқаман.

Бир чироққа интизор
Кулбада мункайган чол.
Тафт истар кўзи хумор
Ўн олти яшар ҳилол.

Чол: фарзандим дер мени,
Қизи эса: азиз дўст!
Яшармиз... ва бир куни
Битиб қетар каму кўст.

1968

* * *

Мен кетарман. Тушларда фақат
Кўриб у чоқ оҳлар чекарсан.
Меҳроб бўлур мен берган сурат,
Сурат узра тизлар чўкарсан.

Оқшом боққа чиқиб чорларсан,
Аmmo жавоб — синиқ акс-садо.
Кимларгадир қалбинг ёрарсан,
Тополмассан ва лекин даво.

Мен кетарман. Энди куйлагай
Ўртамизда бўғиқ бир видо;
Такрор қамиш тусин олган най
Бу дупёдан ўтар бенидо...

1968

* * *

Ўчоқ бошида ёлғиз
Хўрсинар-да дўндиқ қиз,
Кўзидан тўкиб юлдуз,
Жимгина кул титади.

Бояги алангадан
Қолган чўғни янгида
Қилмоқчимиз у гулхап?!—
Нени умид этади?..

Ҳа, аёнмас бизга, қиз
Кулдан нима излайди.
... Балки, кул босган чўғнинг
Алангасин эслайди.

1968

ИККИ АЕЛ ҲАҚИДА ҚУШИҚ

Қор тағида чаноқ,
Тилинган қўллар...
«Ҳар мисқол пахта жангчини қўллар!»
Тилинган қўллар
Қуёшли кушларда теришни туш кўрар.
Бироқ,
Ер — қаттиқ, осмон — йироқ...

Яхдек булутлардан тойилган оқшом
Титраб, гандираклаб йиқила бошлар.
Хувиллаган ҳовлидан чўчиб,
Кулбаларга тиқила бошлар.
Кулбада
Қорачироқ лип-лип этади,
Тўртта шолгом жажжи декчада,
Икки жуфт кўз жажжи декчада.
Ногоҳ
Куюк пилик титраб кетади:
Кимдир кириб келар зўрга кўчадап
Ва бирдан
Кулбани «Оҳ!» титратади,
Кулбани қорахат ютади,
Аёз елган
Олам — қоп-қора,
Қириб келган одам — қоп-қора,
Қора, қора, қора!..

Хушига келдилар қайнопа-келин...
Улим юлиб олгандай тилин
Улар жим... жим...
— Эҳ, шафқатсиз фалак!
Лаънати уруш! —
Кириб келган одам кетади —
Беролмай туриш...

Куи ўтди. Туи ўтди. Бир, икки, уч...
Аза очмадилар қайнона-келини.
Кутишга етди куч,
Киприklar супурди йигитнинг йўлини...
Йил ўтди, йил ўтди...
Туғади уруш.
Ғолиблар қайтдилар,
Йигит қайтмади.
Аммо демадилар:
«Бас энди кутиш!»
Қайнона ҳам айтмади,
Келин ҳам айтмади...

— Дилбар, энди сен — қизим,
Ўзингда бўлсин изминг.
Ҳали ёшсан, бас энди мотам,
Турмуш қур, болам.
— Ахир...

Илк бор қайнонага тик боқди келин...
Айтолмади қолган сўзини,
Тутолмади она ўзини...

Хона.

Қандил нурларининг мавжиди
Кулиб турар сурат — қора қош йигит.

Жувон —

Бир-икки оқ қуюқ сочида,—
Суратга тикилар, тикилар
Ва хотир бисотин титкилар.
Хаёлда жонланар чақин кўз бургут,
Хайрлашув...

— Омон қайтинг... Унутмайман...

— Қайтарман сени деб, кўн зор этмайман...

Фақат бир илтимос:

Ҳозир ўшганим —

Шу лаблардан ўзга бир кимса

Қайси кунки бир бора ўпса,

Уша куни — менниг ўлганим...
Парвоз...
Кесилади сўз...
Хона.
Она кутади.
Беш йил,
Ўн йил,
Ўн беш,
Йигирма...
— Опажон, она!
Йўқлигини билдирма!
— Ўғлим!..
Қишлоқ четида
Икки аёл яшар.
Бири — етмишларда,
Бири — қирқ яшар.
Бири — келин,
Бири — қайнона.
Улар ҳануз кутар мардона, —
Ватап шарафига умрип пақш этиб.
Йигирмадан ополмаган йигитни,
Олис бир ўлкага чирой бахш этиб,
Лолага айланган умидни...

1968

ШАЙХЗОДА

- Бу не рассом, товушинг рангини чизмиш?
- Бу шоирдир, хаёл оҳангини чизмиш!

- Бу кимнингдир, кулар ҳар қофия минг бор?
- Бу шоирдир, ҳаётнинг тонгини чизмиш!

- Бу кимнингдир, келур овозки жанггоҳдин?
- Бу шоирдир, адолат жангини чизмиш!

Оналарнинг сочдек оппоқ сўзлари,
Қуёшларнинг кўкда қолган излари,
Муқаннанинг, Торобийнинг туғлари,
Учоқларнинг кул босмаган чўғлари,
дед,

Бедалар кўкарсин, гул яшасин деб,
Қўшиқ яшасин деб, ишқ яшасин деб,
Эрк яшасин деб,
Кишанларни ишончлар-ла эговладилар,
Қабр бўлиб, мана шундай ётмоқликка ризо
бўлдилар...

Ажаб дунё!

Жисмлардан исмлар бойроқ:

Жисмлар — қабрлардир, исмлар — байроқ!..

Ажаб дунё...

Ҳа, шеърим қизил бўлур.

Тонгни ўз бошида илк дафъа борлиққа кўтарган

Қуёш нурлари каби,

Ҳақиқатнинг, адолатнинг жапги каби,

Шу партия билетимнинг ранги каби

Қизил бўлур!

Аммо,

Афсус эмас — осмонларга учолмасам,

Камалакни қучолмасам!

Учганда ҳам, ахир,

Қучганда ҳам, ахир,

Фақат, фақат Ерни дер эдим —

Тупрогимни, халқим тўккан терни дер эдим!

Шу халқни,

шу Ерни,

шу терни дед

Мана, бугун жангга отландим!

Соф қонлар рангининг муқаддаслиги,

Байрогим рангининг муқаддаслиги,

Қиличлар зангининг муқаддаслиги,

Замона бонгининг муқаддаслиги,

Коммуна тонгининг муқаддаслиги дея,
Мен —

Борлиқни янгитдан кашф этиб ўзимга,
Ҳайгетнинг руҳини, Қизил Майдонни
Сингдириб руҳимга,
Сингдириб кўзимга,
Байроқни бошимдан баландда тутиб,
Кўксим кериб,

туғён бўлиб жангга отландим..

Йўқ! Партия билетимни қалқон қилибмас,
Унга ўзим қалқон бўлиб жангга отландим!...
Ҳа, шеърим қизил бўлур!

1969

БОБИР ҒАЗАЛИГА МУҲАММАС

Ун секиз минг жабр кўрдим ўн секиз ёшдин яна,
Ун секиз минг резаким, учти бардошдин яна,
Тим қаро куз абридек намдир яқом ёшдин яна,
Сочининг савдоси тушти бошима бошдин яна,
Рўзгорим тийра бўлди ул қаро қошдин яна.

Қайси кун кун юзидан тонгда нишон кўрдум вале.
Кўз қарочуғумни мисра ипига тердим вале,
Бош эгиб, ютиб юрак, сўнг ўзума дердим вале:
Мен худ ул тифли паривашга кўнгул бердим вале,
Хонумоним ногаҳон бузулмагай бошдин яна.

Юза жомдек бахт майнга тезда тўлдунг, эй кўнгул,
Ғунча эрдинг, ипқида шўх-шўх кулдунг, эй кўнгул,
Сўнгра гул монанд тўкуб барг, тезда сўлдунг,
эй кўнгул,
Юз ямонлиқ кўруб андин телба бўлдунг, эй кўнгул,
Яхшилиғни кўз тутарсен ул паривашдин яна.

Васлин эмди кўрмагай менга раво ишқ дилбари,
Кўкрагимдин туртадур, кўйига борсам, кўп пари,
Ҳолима кўз ёш тўкур ҳам ҳиндию кашмир — бари,
Тош урар атфол мени, уйида фориғ ул пари,
Телбалардек қичқирурмен ҳар замон тошдин яна.

Ўтли дил оҳим ила кўз ёшларимни қуритай,
Қорда қолгон майса янглиғ фасли кўкламни кутай.
Эмди, Абдулло, қаноат одатин бир фан этай,
Оёгим етганча Бобирдек кетар эрдим, нетай,
Сочининг савдоси тушти бошимга бошдин яна.

1969

БОБИР ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

Неча кучким, висолнинг деб газал уйини титгаймен,
Юракни ҳолига қўймай, хаёлингга йиқитгаймен,
Кўзунг чўғин ўйи бирла фироқимни эритгаймен,
Жамолнинг васфини, эй ой, неча элдин эшитгаймен,
Не кун бўлгай, висолнингга мени дилхаста етгаймен.

Не кун бўлгай, бу кулбамга йўлинг бир бор
бургайсен,
Гадойингга сочиб дурлар нигоҳингни эвургайсен,
Ниқобингни ва ё шафқат шамолига совургайсен,
Тарахҳум юзидин юзингни кўрмакка буюргайсен,
Хуш улким, оразингни кўрмамен, сўзунг эшитгаймен.

Вафодормен, вафойингни бу ёш жонимга ҳамдам
қил,
Жафокашменки, раҳм эт, жафойинг эмди барҳам
қил,
Қулингдурмен садоқатли, ниҳол қаддингга маҳрам
қил,

Итингдурмен, сочинг запжирини буйнумга маҳкам
қил-
Ки, водийи фироқинг ичра қўрқарменки, йитгаймен.

Ғами қафас аро мен, хушҳаво боғ ичра сен бутсанг,
Кўзинг чўлпони бирла ўзгалар шомини ёрутсанг,
Кўзим юлдузига рўйинг қуёш мисли дариг тутсанг,
Тараҳҳум қилмасанг, ё боқмай истигно била
ўтсанг,
Тазарруъ қилгамен, ё йинглагаймен, ўзга нетгаймен.

Агар бир кун тиниб кўзум, беролмай тоб чароғига,
Лабим хаттини сийпарда тегиб кетса дудоғига,
Жаҳл бирла қаро сурса, сўнг, Абдулло яноғига,
Муяссар бўлмаса бошимни қўймоқлик аёғига,
Бошимни олиб, эй Бобир, аёқ етганча кетгаймен.

1969

ЎТГАН КУНЛАР

«Отабекман, Кумушим эдинг,
Икки топқир топиб йўқотдим.
Бахтдан олган улушим эдинг.
Замон бизни қабрга сотди.

- Мен севардим, севардим тапҳо,
Юрагимни юлиб олдилар.
Бир сен эдинг менга бор дунё,
Бор дунёга заҳар солдилар...»

Ҳазин-ҳазин инграїди оят
Сассиз, вазмин қабристон аро.
Шамолда ҳам ғамгин ривоят,
Туи — бир дунё қоп-қора паво!

«Кумуш!.. Кумуш...» деган бир фарёд
Учар... учар... Қўнмоққа жой йўқ.
Еру кўкда фақат ўша дод,
Юлдуз унут, ҳаттоки ой йўқ...

Қабристонга тушганда йўлим,
Мен шу гамгин ҳолин кўраман.
Фотиҳага очилур қўлим,
Бир дам тизим букиб тураман.

Аmmo бунда на Кумуш қабри,
На Отабек фарёди бордир.
Қабристон ҳам ўзга-ю, жабри —
Ўша-ўша, дилга озордир:

Паричеҳра Кумуш ётади,
Айланади Зайнаб сояси,
Тиззагача ерга ботади
Отабекнинг мунг — ҳикояси.

1969

* * *

Кўчган тоғдек залварли булут
Босиб келади.
Шамол елади,
Чайқалади чамбаракда сут.

Чақин... Бир зарб!.. Қаллақлашган тут
Ёниб қулайди.
Шамол увлайди,
Чайқалади чамбаракда сут...

1969

Қуёш ловиллаб ёнди
Уфқнинг қучоғида.
Адвои туйғу уйғонди
Оқ булут ёноғида.

Яйраб оний ҳислардан
Намозшомгул шўх кулди.
Азалий юлдузлардан
Совуқ томчи тўкилди...

1970

ЛОЛА

Еллар тоғ багирлаб ўтади. Илк бор
Арчалар сўрайди:
— Чўққида не бор?
— Унда чиқаётган қуёш парчаси.
— Унда бир пиёла май тутган наҳор.

Еллар тоғ багирлаб ўтади. Такрор
Арчалар сўрайди:
— Чўққида не бор?
— Унда ботаётган қуёш ҳайкали.
— Унда сархушликдан чайқалган баҳор.

1970

ЛАВҲА

Бошга олиб бир боғлам барг,
Даладан қайтар қизлар.
Гузардаги йигитларга
Зимдан боқади кўзлар.

Ингитлар ҳам ўзларича
Баҳо берар кулишиб:
— Ҳалима зап зўр бўпти-да,
Кўкраклари тўлишиб.

— Кўзларини айтмайсанми
Нақ бир жоннинг баҳоси!..
— Оҳ, ўртанган юрагимга
Туз сепмагин, акоси...

Эгаси бор. Ҳайитдап сўнг
Хинна нега керакдир..
...Прицепни шалдиратиб,
Чанг кўтарар трактор...

Бир зум ёнган булутларни
Кул босади батамом.
Янги соққан сут ҳидидек
Қишлоққа қуюлар шом.

Авжга чиқар чойхонанинг
Таърифи «тезотар»и,
«Таповар»ни сўзлатади
Уста Ҳафиз дутори.

Ёш келинлар пашшахона
Богичини танғийди.
Сув сепилган ҳовлилардан
Тупроқ ҳиди анқийди.

1970

* * *

Худди киприклари пирпираб турган
Қора кўз каби
Зўрға-зўрға кўринади митти қалдирғоч.

Энтикиб-энтикиб учади
Бир ўзи
Қирғоқларни ҳалок этган,
Илдизларни қўпорган
Бутун бир бўронга тарафма-тараф.
Лекин у кўрмайди бўронни.
Кўрмайди тўзонни;
Унинг кўзларида акс этар фақат
Қизгалдоқли қадрдоп том.
Бўғотдаги жажжи ватапи,
Чирқиллаган болажонлари
Ва интизор жуфти ҳалоли...
1970

СУБҲОНЖОН МАРСИЯСИ

Ромитоннинг йўлларида
Бир қабр бор, бир қабр.
Ул қабрнинг гулларида
Маъюсона бир сабр.

Бу гулларнинг баргларидан,
Эй йўлчи, чангни силкит;
Бу гулларнинг тагларида
Ором олар бир йигит.

Бир зумгина эг бошингни
Бу гулларнинг бошига.
Бир зумгина тўк ёшингни
Бу қабрнинг тошига.

Ўттиз ёшли йигит умри
Тош остида қолгандир.
Йиғла, дўстим, йиғла, қумри,
Кимдир...йиғлаб толгандир...

1970

Айни пешин, олов пуркаб бозиллайди саратон—
Худди бутун Ер юзини қилмоқчидек жизганак.
Минораи Калон узра, лекин, бир жон курашар:
Кўкнинг олов ёмғирига қанотлари соябон,
Бир оёқда қотиб турар фариштадек оқ лайлак.
Полапонлар тамшанишар, ширин-ширин ухлашар.
Салқингина ипларида туш кўришни хушлашар.
Минораи Калон узра, лекин, она курашар...
Кўриб қўй! У — азалликнинг, абадликнинг
хилъати.
Бухоронинг ҳали ҳеч ким чизолмаган сурати!

1970

ШАРҚ БАЛЛАДАСИ

Бевит Жумаева

«Қорақўлнинг йўлларида
Каллаклаган толи бор.
Қиз боланинг лабларида
Ўрмалаган холи бор.

Ўрмалаган холганингни
Лабларимда аллалай.
Қўшқанотли дарвозанингни
Кунда бориб рандалай.

Дуқурига чиқса отанг,
Дарвозани ёпмасин.
Ишқимизни, орзумизни
Қулбозорда сотмасин.

Кел, учайлик, қумригинам,
Бу қафасдан йироққа.
Эндигина тошилган бахт
Қоришмасини тупроққа...»

Дарвозани очди-ю бек,
Ғазаб ўртади ичин:
— Бекда қизмас, қилич ҳам бор.
Бир сермади қиличин.

Йигит умри титради-ю,
Бир «Оҳ!» бўлиб йўқолди.
Бек қизининг юзларида
Чанг босган олма қолди.

Қўшиқчисин излаб қўшиқ,
Дод солиб, кетди йироқ.
Уни тинглаб, олма чанги
Бўлди бир уюм тупроқ.

1970

* * *

Юлдузларни тўзгитиб, ойдек
Осмопларни кўммадим нурга.
Ўз ўрнини билгувчи сойдек
Бош урмадим айқирган Сирга.

Бой бермадим эзгу ёлқинни,
Олқини айтдим шўх юлдузларга.
Боғлар сари йўллаб оқимни,
Таъзим этдим чўнг илдизларга.

1970

* * *

З . . . ГА

Дарёда — хира ой, кўкда — хира ой,
Хаёлга бахш этар совуқ бир чирой.

Бир боқсанг: тўлқинлар майдалар уни,
Бир боқсанг: булутлар ҳайдарлар уни.

Бир боқиб, хиралик туясан ундан,
Бир боқиб, ачиниб куясан чиндан...

Дарёда — хира ой, кўкда — хира ой,
Бу — сен хотирамда қолдирган чирой.

1971

* * *

Гулбаҳор, гулбаҳор, гулбаҳор яқин!
Музларни йиғлатиб, кўнчигаё тупроқ.
Шамоллар уйғонур, туғилгаё чақин.
Осмонни силжитгаё момақалди роқ.

Гултувак сатҳида памиққан бўйлар
Елларнинг бағрига отажак ўзни.
Хонада орзиққан баҳорий ўйлар
Бойчечак ҳуснига йўллагаё кўзни.

Гулбарглар жараёғи, қўнғироқмисол,
Толиби ишқларни чорлар чаманга.
Бир осмон нур бўлиб тикилгаё ҳилол
Тақдири ҳилолдек кескир Ватанга.

Алвон уфқларда ажиб тонг отгай,
Тонгларга пардоздир орзулар ранги.
Шудгор ям-яшил ҳислар уйғотгай
Бўртган томирларда қонлар оҳанги.

Кетмон дастасига суяниб деҳқон,
Хирмонни ўйларкан уват бошида.
Қуюлиб келару зангори осмон,
Қуёш таъзим этар деҳқон қошида.

Шунда у бир сиқим зар-тупроқ олиб,
Қуёшнинг бошидан сочади аста,
Бепоеи ўлкага доврўқлар солиб,
Баҳорни заминга айлар вобаста!..

Гулбахор, гулбахор, гулбахор яқин!
Булутлар қийнагай, кўпчигай тупроқ.
Шамолни турткилаб, тугдириб чақин,
Ғолиб қаҳ-қаҳлагай момақалдироқ!

1971

Р О З

Дуо қилинг,
волидан меҳрибон...
Ҳамид Олимжон

Озиб-ёзиб бағрингизга келганда
Мукка тушиб, доим қоғоз титардим.
Далаларда тонг сабоси елганда
Пойтахт сари тагин жўнаб кетардим.

Аммо бугун ўзга ҳолдир, ойижон,
Меҳрингизга тўймоқ истар тўқлингиз.

Ниятлари дилда эзгу бир сурон,
Дуо қилинг, омон бўлсин ўғлингиз.

Бугун яна Нилдан ўтган карвонлар,
Девни йиққан паҳлавошлар сўзласин.
Фирдавсийдан ўқиб беринг дostonлар,
Увайсий ҳам Карбалода бўзласин.

Мен Баҳромга ҳамроҳ бўлай шикорда,
Озодбахтдан бебахтлигин сўрайин.
«Аналҳақ!..»ни кўпиртирган Анорда
Зиё сочган покдомонлик кўрайин.

Бола каби сезай бугун ўзимни,
Вужудимда бир сурурни ҳис этай.
Ташвишлардан юлиб олиб кўзимни,
Болалигим осмонига узатай.

Ҳа, ойинжон, болалигим осмондир —
Ўз қуёши, ўз юлдузи, ойи бор.
Хотиралар қитъалардек омондир —
Ўз уммони, ўз дарёси, сойи бор.

Кўп учганман бу осмонда бургутдек;
Гарчи бугун ул қанотлар ўғайдир,
Лекин умрим бир ёмғирли булутдек
Тўлқинларни ёшартириб тугайдир.

Боғ кўчада ялангоёқ чопганман,
Тол хивичи Дулдул эди, Рахш эди.
Ғорлар аро не-не тилсим топганман,
У хаёлар гўдакликка нақш эди.

Энди эса мен яшайман шаҳарда —
Ишбилармон синоликнинг бандаси.
Бунда дала, боғ кезмайман саҳарда,
Кифоядир гул дўконда гул испи.

Дадам билан киркик чалиб, тўр ёйиб,
Сайроқини кутганларим — суратдур.
У кенгликлар варақларда торайиб,
Нуқталардан уфқларин сўратур.

Ўроқ сермаб, кетмон тутган билакни
Қалам дарди бугун этмиш адолар.
Қоғозларга едиради юракни
Вазиларни тан олмаган садолар.

Сиз ёд айтган рустамлару фарҳодлар
Ўхшар бугун қариб қолган армонга;
Сиз ўргатган калимаю оятлар —
Қоғозларда ўлиб кетган фармонга.

Эслолмайман ҳатто сурп кўйлакни,
Кийганларим қимматбаҳо матолар.
Ўзгартмади фақатгина юракни
Ҳаёт деган бу ютуқлар, хатолар.

Газеталар бўёғининг ислари
Куюндидек нафасимни қисадир.
Ғазабларнинг, ишончларнинг излари
Пешонамга нусхасини чизадир.

Ташвишлардан чекингандек, гоҳида
Тарк этаман бир-икки куп шаҳримни;
Ғулув сезиб юрагимнинг оҳида,
Майсазорга жим босаман бағримни...

Нолимайман ҳаётимдан ва лекин,
Умр, асли, давр берган қарз экан.
Давр учун, билдим, яшаш нелигин:
Бола эмас, фарзанд бўлмақ фарз экан.

Шу ишончим ҳорғинликни даф айлаб,
Чарчоқ билмас хаёлларга сўз берар.

Томчи ёмгир вужудига, авайлаб —
Дарёларнинг суратини чиздирар.

Болаликнинг осмонига қўл чўзиб,
Армонларни йиғиштириб оламан.
Гоҳ уфқдан қўлни нари ўтқизиб,
Неларнидир тимирскилаб қоламан.

Топганларим, тутганларим умрни
Истиқболга шайдои жон айлайди...
Гоҳи подўст, гоҳ дўст этиб сурурни,
Ўғлингизни ҳаёт шундай сийлайди...

Бағрингизга яна келдим, ойижон,
Меҳрингизга тўймоқ истар тўқлингиз;
Дуо қилинг, волидаи меҳрибон,
Балолардан омон юрсин ўғлингиз.

Дуо қилинг, волидаи меҳрибон,
Қутлуғ ўтни кул босмасин, чўғ беринг;
Тонгда туриб мен оқ кияй, ойижон,
Муқаннанинг руҳи каби руҳ беринг!..

1971

САРБОЗЧА

Юнус Ражабийга

I

Жар солди гўсногора,
Сафга тизилди лашкар.
«Ёв бўлгуси садпора!
Омин, оллоҳу акбар!...»

Туғни олар сарбозлар,
Қанотланур отлари.
«Ур-ҳо! Ур-ҳо!..» овозлар,
• Жонларнинг фарёдлари...

Туёқларнинг остида
Дубулгалар жаранги.
Ғалабанинг қасдида
Янграр созлар оҳанги.

Сўл қанотнинг залвари
Янчиб ўтар душманни.
Пиёда пайзалари
Санчиб ўтар душманни.

«Ватан учун! Эл учун!..»
Оқланур номусу ном.
Тиглардан сачрар учқун —
Майдонга қуюлар шом.

Пайнинг ингроқ садоси
Титраб кетар аламда:
Ватанининг адоси —
Ботирларга мотамда...

II

Аста-аста тонг отар,
Қувилар ёмон тушлар,
Чодирларни уйготар
Ухламаган товушлар.

Гумбурлайди ноғора,
Жанг рақсида туёқлар.
Ёвнинг манглайн қора,
Қонга ғарқдир гиёҳлар.

Ўқ-ёйларнинг патида
Шувиллаб учар ажал.
Совутларнинг қатида
Умри қучар ажал.

Қиличланган от кишнаб,
Хўжасини қўмсайди:
Хизматини олқишлаб,
Вафодорин қўмсайди!

Найза егаи хўжаси
Энди эслолмас отни...
Сусаяр жанг нафаси
Йўмзаб не-не ҳаётни...

Шом чўқади. Тўхтар жапг,
Йигилади жасадлар.
Яна найга мунг — оҳанг,
Шаҳидларга азалар.

Ора-чора созларда
Оятларнинг ўқишчи.
Толиққан овозларда
Васиятлар илинжи...

III

Гумбурлайди погора
Уфққа таҳдид қилиб.
Тун беркинар тоғ аро
Юраклари титилиб.

От қўяр амирлашкар —
Мангуберди шиддати!
Демак, шу қутлуғ саҳар —
Евга қирон муддати!

Баҳодир сарбозларга
Найза бўлур кун нури.
Руҳ беради созларга
Дулдулларнинг дупури.

Зулфиқордир шамширлар,
Нола чекар қалқонлар.
Тулпорини қамчинлар
Ёвни қувиб ўғлонлар.

Қуёш жилмаяр мамнуи,
Шов-шувлар йироқ-йироқ...
Фарзандларни эрк учун
Олқишлар она-тупроқ!

1971

ЎТРОП УЙЛАРИ

Саксовуллар шохларига илдинган алам
Дейди: «Не-не шаҳидларнинг байроғи эдим!..»
Тоғдек-тоғдек барханларки, собит ҳанузам,
Дейди: «Не-не зулфиқорлар қайроғи эдим!..»

Ёниб турган лолаларнинг тароватлари:
«Англа, — дейди, — оқиб битган қирмиз
рангларни...»

Унут бўлган қўшиқларнинг нақоратлари
Элас-элас ёдга солур буюк жангларни.

Элас-элас эслайсан-у, хаёл уфқида
Қонга ботган Хоразмни илғайсан шу дам.
Қуёшга ҳам тикиласан ҳатто шубҳада,
Искандарнинг тилсимидай туюлар олам...

1971

УРУШ

Ҳавончада бир кафт арпа. «Тўқ! Тўқ! Тўқ!» —
Шўрлик бувим қўлларида мадор йўқ.

Далададир ойим билан опачам,
Мен «Нон!» дейман, зўраяди хархашам.

Овутади: «Ҳозир, ҳозир!—деб бувим,—
Иссиққина пон ёпаман, тек тур, жим!..»

Қўшни хола шу пайт «Дод!..» — деб йиғлар зор,
(Ўлик ҳам йўқ, тобут ҳам йўқ, аза — бор!)

«Шўрлик Қумри!..—дейди бувим.—Илоё,
Немисингни ер ютсин-да, худоё!..»

Келиб қолди Раҳимжоннинг дадаси:
«Чиқинг, хола. Қумрингизнинг каттаси...»

Сўнг индамай ортга қайтди. «Тўқ! Тўқ! Тўқ!»—
Қўлтиқтаёқ... Бир оёқ йўқ, бир қўл йўқ...

«Ҳайдолмасмиш машинасин, эҳ, чатоқ,
Энди бизни ким ўйнатар, а, ўртоқ?»

Дуторни ҳам чалмас эмиш ҳеч қачон,—
Шундай деди кеча менга Раҳимжон...

Яна кўзим ҳавончага андармон,
Бувим эса ёвни қарғар бедармон...

Ҳавончада бир кафт арпа: «Тўқ! Тўқ! Тўқ!»—
Шўрлик кампир қўлларида мадор йўқ.

1972 .

БАҲОР ҚҶШИГИ

I

Қаҳратон қаҳрига дош берган япроқ
«Меҳрибон баҳорга таъзим!» деб тушди.
Шамолу булуту момақалдироқ —
Уч оғайни ботир дийдор кўришди.
Ҳали куйланмаган бир дoston бўлиб,
Юракни ром этар бу гўзал ҳаёт.
Ниятлар каптардек, бир осмон бўлиб
Истиқбол рақсида қоқадн қанот,
Чорлайди дарахтлар, яқин-йироқ ҳам,
Чорлар пайкалини соғинган деҳқон:
Чорлайди қуёш ҳам, чорлар чироқ ҳам,
Чорловга шошаман бедор, комрон:
Салом, эзгу тилсим — Ўзбекистоним,
Мангу омон-омон дориломоним!

II

Бўрсилдоқ шудгордан учади ҳовур,
Мўрида энг сўнгги жонсарақ тутун.
Қоинот маст эрур, одамлар масрур,
Баҳори, тақдири, иқболи бутун.
Лочиндек йингитлар парвоздан сўйлар,
Попукдек қизларда — ўжар хаёллар.
Асога суяниб, уларни ўйлар
Дунёни ёшартиб кексайган чоллар;
Фахр ила дейишар: «Шитоб дунёда
Шиддаткор авлоддан кўнгил тўқ, зеро
Водийни гуллатган тезоб дарёда
Осмонвор чўққилар собитлиги жо,
Салом, эзгу тилсим — Ўзбекистоним,
Мангу омон-омон, дориломоним!»

III

Арабий тўшичоқ мисоли хаёл
Тағин юлқинади кенгликлар сари.
Ложувард осмонга тилайди камол
Ям-яшил замишнинг майса тиллари.
Ялпизлар хушбўйлик сеҳрини сўйлаб,
Одатий ўйларни тўлдирадир сирга.
Болалар чопқиллар ариқлар бўйлаб,
Чопқиллар мавжларда қуёш ҳам бирга.
Қадрдон бўғотин бир жуфт қалдирғоч —
Тонаркан, шукрона айтади симда.
Сирли шивирлайман: «Сим-сим, эшик оч,
Умримга мос қўшиқ топай тилсимда;
Салом, эзгу тилсим — Ўзбекистоним,
Мангу омон-омон дориломоним!»

1973

ПАХТАҚОР ДЎСТИМГА МАКТУБ

Не-не ўйлар тура турсин бузилмай тахи,
Бугун фақат, пахтақорим, ўйлайин сени,
Замин қадар беминнату осмондек сахий,
Эй, феъли кенг қишлоқ ўғли, куйлайин сени.

Йигирманчи аср учун катта гап эмас,
Гарчи минглаб йилни қўрган шу митти чигит,
Аммо асрим худди эзгу ният билан маст
Қўшчаноқни чаккасига қистирган йигит.

Бу чаноқда ажодларнинг армонлари жам,
Муқаннага кўйлак бўлган оқ толалар бор.
Унда тунлар тўкилган ёш — тонгдаги шабнам,
Раҳимовга погон бўлган пок толалар бор!...

Бироқ бугун бу чаноқни таъриф этсам шан:
Танти ўзбек деҳқонининг шод хандасидир.

Хирмон бўлиб, қуёшни ҳам қучай деб ўсган
Ҳар туп гўза — она-Ернинг арзандасидир.

Бу хирмонга олқиш айтар ҳар кузда олам,
Мен-чи, сени олқишлайман, пахтакор дўстим.
Бир шоирман гарчи, лекин сен каби мен ҳам
Эгатларнинг орасида гўзадек ўсдим.

Мен ҳам Чирчиқ тўлқинида олмадек оқиб,
Қирғоғида кетмон урган деҳқон боламан.
Пешонага қўл қўймасдан қуёшга боқиб,
Шамолларга кўкрак керган деҳқон боламан.

Иккимиз ҳам Корчагиннинг мардлигин сўйлаб,
«Қутлуғ қон»у «Семурғ»ларни ёддан айтардиқ.
Сен — инженер, мен — учувчи бўлишни ўйлаб,
Ҳар оқшомда даламиздан бирга қайтардиқ.

Йиллар ўтди... Бир кун менга дединг сен кулиб:
«Чизмаларга қоғоз бўлур мана шу далам!»
Сенга айтдим, қўлларимга мен имо қилиб:
«Самолётнинг штурвали ўрнида—қалам!»

Иккимиз ҳам жиғибийрон бўлиб юрмадик —
Ўткинчида вафо кутган бўз бола мисол:
Биз болалик онтин эслаб, оҳ-воҳ урмадик —
Биз фарзандлик бурчин ўйлаб, тапладик аъмол.

Иккимиз ҳам аҳд этмадик: то бўғилгунча
Кимдир қўшиқ куйлаганда жўрлик қилмоққа
Ният этдик: ёт ҳовлига эшик бўлгунча,
Ҳовлимизнинг эшигида тутқич бўлмоққа.

Иккимиз ҳам халқимизни, Ватани суюб,
Қўлимиздан неки келса — шунини қиламиз.
Юрагимиз дардларини унутиб қўйиб,
Юракларнинг дарди билан ёна биламиз.

Иккимиз ҳам деймиз бугун: «Беш қўлдек аён —
Алладан ҳам бошқа қўшиқ бордир дунёда!»
Биламизки, мўъжизакор асримиз чунон,
Аммо баъзан мўъжизаси ҳаддан зиёда.

Минг шукурки, ўрнимизни биз унутмаймиз,
Ё кесилган чинорлардан соя кутмаймиз;
Бўлолмаган боболарнинг кўҳна пахсаси —
Номларимиз ёзилажак ҳурмат тахтаси.

Шу боисдан иккимиз ҳам юрак хоҳиши,
Виждонимиз даъватига умрни тикдик.
Кўринганда пайкал аро илк чигит ниши,
Иккимиз ҳам баб-баробар ҳисда энтиқдик...

Бугун тонгда сен қуёшдек уватда туриб,
Икки қулоқ гўзаларга тўймай боқасан.
Эртага-чи, универсалинг рўлини буриб,
Терга чўмиб, эгатларда сувдек оқасан.

Индин эса қўшчаноқни чакканга тақиб,
Машинада ваъданг кўзлаб педаль босасан.
Ҳар кўсакни олтин ёнгоқ мисоли чақиб,
Хирмонингга Ойни фонус қилиб осасан.

Бу хирмонга олқиш айтар ўшанда олам,
Мен-чи, сени олқишлайман, пахтакор дўстим,
Бир шоирман гарчи, лекин сен каби мен ҳам
Эгатларнинг орасида гўзадек ўсдим...

Кел, азизим, белни маҳкам боғлайлик бугун,
Сен эгат ол, эгатиנגга ўхшасин мисрам.
Меҳнатимиз, умримизни берайлик бутун:
Ўзбекистон поми билан фахр этсин олам!

1972

ТАЪЗИМ

Ҳаёт сарф эдубан, дард қилмишам ҳосил...
Замир кўзгусина гард қилмишам ҳосил.
Фузулий

Инсон зоти бой бермас кечмиш деган туйғуни,
Фақат сояларгина ўтмишини ёдда тутмас;
Кипригимга қистириб гоҳ бир парча уйқуни,
Минг йиллик кечмишимни уйғотаркан бир нафас,
Мен сизларни кўргайман гард бўлиб кетган ажод,
Дулдулқанот хаёли дард бўлиб кетган ажод.

«Кўкка нарвон излаган афандиларга қара,
Орзуларга дулдул-у, отлари-чи, қирчанғи!..»
Замона қоруплари сизни қилди масхара,
Ҳатто бугун ҳам учрар шундай бир-икки шанги.
Билмаслар, дунёда энг бахтсиз жонзот ўзлари:
Отлари — дулдул, бироқ, қирчанғи — орзулари.

Олтин кема эдингиз, ўйингиз: мовий денгиз,
Замон эса тургун кўл — чирик қайиқларга банд...
Майли, арши аълога осий банда бўлдингиз,
Аmmo она-Ер учун сизлар энг суюқ фарзанд;
Илк бора англатдингиз орзулар борлигини-
Ки, чексиз деб аталган дунёнинг торлигини.

Ойга қадам қўяркан, жилмаяр бахтли авлод —
Содда хаёлотингиз ёдига тушиб бугун.
Бу мамнуи табассумдан кенгайди коинот
Қуёшдек номингизга қасида айтмоқ учун:
Рухингиз яшар мангу ерда, сувда, фалакда,
Ойга кўчат бўлажак эртанги бойчечакда.

Ҳали туман тарқалмай, шошилиб чиққан ойдек
Ўз умрин яшолмаган аламзада зиёлар,

Тургун кўлга бош урмай, қумга сингиган сойдек
Хайиқмай қаърга кирган ўжар мавжли дарёлар,
Етмаган кунингиздан салом йўлларкан сизга,
Мен таъзим айлагайман букилмас руҳингизга!

1973

ҚИРОЛ ЛИР

Олим Хўжаевга

Илондек, доғули тил билан авраб,
Ватан тақдирини икки оқпадар
Тож билиб хомталаш этаркан, ё раб,
Қон қизир, хаёллар совур нақадар!

Фақат Корделия ҳақиқат мисол
Тожу тахтдан четда, турар кўзда ёш...
Бу — кеча, эртага — жон берар Қирол
Бсжон Корделия узра эгиб бош...

Бугун Глостернинг ўйилган кўзи,
Бэдламлик Том бўлиб тиланар Эдгар.
Ғазабдан кўкарар Альбанинг юзи,
Емғирда ивиган Қирол тентирар,—

Осмон — дарз кетади, олам — жонсарак,
Аммо бўй бермайди ваҳийдек нидо:
«Тугинг, тугдиринглар, солдатлар керак!»—
Қирол амр қилар, тингла, фуқаро!

Алъамон! Алъамон! Бу не ҳақорат?!
Қайда олижаноб рицарлик руҳи?!
Бир тутам алафми бугун адолат?!
Бир тутам алафми Албион туғи?!

Алғамон! Алғамон! Увиллар бұроп,
О, қадим Албион, нечун сен кар, лол?
Эй брит, сакслар, поймол бұлди шон!
Алафдан тож кийди суюкли Қирол!..

1973

* * *

Муқаддас ер узра, осмон остида
Гоҳида қуёшу гоҳ булут яшар,
Фалақдан бир-бирин қувмоқ қасдида
Улар фасллардан умр сұрашар;

Муқаддас ер узра, осмон остида
Фаслларни қучиб ухлайди олам,
Оламини уйғотиб яшаш қасдида
Сўнгсиз наъра бўлиб гулдирар одам.

1973

Ш О И Р

Юрагингга сўз қотар сарбаст овози билан,
Қонларингни уйғотар баҳорий сози билан:
«Энг суюк юлдузингни, қани, тапла-чи, ўғлон!»—
Дея сенга келтирар яп-янги чексиз осмон;
Ҳисларингга шивирлаб, қулоғингга ҳайқирар,
Шундоқ ёнингда туриб, олисларга чақирар.
Буткул тинчинг олар у ўжар овози билан,
Қуш уйқуси қилар у уйқунгни сози билан,
Бир орзиқиш, бир орзу пешонангга битилур,
Каҳқашон пастлаб келиб, йўлларингга тўкилур
Рухингда гулдираклар чақиндап берар дарак:
Тик қаролмай кўзингга, дунё яшар жонсарақ!

1974

САДОҚАТ

Танлаган йўлимизнинг қоқ ўртасида туриб,
Ҳис этаркан фидойи, содиқ дўстларим кучин,
Мен қабариқ дурбинни кўзимдан нари суриб,
Ортимга боқдим бугун — олға юрмоқлик учун.

Ортимда босилган йўл... Пажмурда орзулардай
Гимирлашар олисда ўзга бир тенгдошларим.
Бунча ҳам майда улар, бачкана туйғулардай,
Кулгу ярим, ёш ярим, қисмату умр ярим!

Йўл бошида ким эдик?—Бўз, жангари йигитлар,
Муртлари эндигина устара кўрган ёшлар..
Қайдадир — қатқалоқда унмай қолди чигитлар..
Қайдадир — томчи ёшдан ивиб кетди бардошлар..

Биз қолдик. Миллионлармиз! Гоҳ жўшиб ҳаприқиб
дил,
Истиқбол нутқларини сал тутилиб айтсак ҳам,
Гоҳо Ойдан Миррихга ҳатларканмиз шахт. дадил,
Зухрога тегиб манглай, жиндак шаштдан қайтсак
ҳам

Шу табаррук Ватанда бешқу беҳарорат
Суялиб яшамаймиз, суйкалиб яшамаймиз;
Буюк қўшиқлар учун тўқиб буюк нақорат,
Биз олисдан келамиз, олис сафарга шаймиз.

Бизни олқаб кузатди, илк бор йўлга чиққан он
Оловбардор даргаки — маёқлар раҳнамози
Ва Суқрот пешонали жилмайиб турган инсон —
Инқилоб фарзандию инқилоблар даҳоси.

...Ортимда босилган йўл... Олдда бахт саҳарлари
Қуёший ҳовучларда кураш майин тутади,

Париваш орзуларнинг ораста шаҳарлари
Тушда кўрган ёр каби бизни кун-тун кутади.

Суюкли Фиротини Бол Авазга илк бора
Ишонган Гўрўғлидек, тарих, бўлма безовта,
Ишончинг оқлагаймиз, бўлмагай юзлар қора,
Биз ҳам худди Фиротдек! Юрмагаймиз етовда.

Буюк доҳийлар руҳин ҳар манзилда шод қилиб.
Коммуна уфқларига толмай етармиз бир кун;
Ардоқлаб ғояларни, туғдек муқаддас билиб,
Ораста шаҳарларда тонгни кутармиз бир кун!..

Танлаган йўлимизнинг қоқ ўртасида туриб,
Ҳис этаркан фидойи, содиқ дўстларим кучин,
Мен қабарик дурбинни кўзимдан нари суриб,
Ортимга боқдим бугун — олга юрмоқлик учун.

1974

А Л Ё Р

Алёр айтайлик, дўстим, янги йил баҳонаси
Ўзбекистон аталган фахримизни улуғлаб,
Форобий фалсафаси ва гўзамиз шонаси
Бирдек қадрини топган давримизни улуғлаб.

Бу даврнинг шиддати орзулардек учқурдир,
Шиддатки, орзуларга ҳусн эрур аъмоли,
Минбарда минбар учун сўз айтмасдан, бирма-бир
Ваъдасини ўришлатган жўмард деҳқон мисоли.

Унинг ҳар лаҳзасини ўлчаш кўҳна мил билан,
Соатлар доирасин кенгайтириш демакдир.
Шу сабаб хўшласмасдан ҳали эски йил билан,
Янги йил шеъри учун вазн танлаш керакдир.

Зеро, давр шиддати — халқ шиддати кўзгуси,
Унда акс этар бугун самандардек бир Ватан;
Ўзбекистон ва Қуёш — абадиёт мавзуси,
Шу мавзу ижодкори бор бўлсин мангу, зотан —

Улуғбек зикри монанд бегалат ҳисоб ила
Осмондек пайкалида ҳар чигит ўрнин эслаб,
Жаҳоннинг тақдирини ўйларкан, одоб ила,—
Ўзини «сен» деса ҳам, ҳар бир кўсакни «сиз»лаб.

Бир чапоқ пахта қўйиб дўсти — Қуёш ёнига,
Икки қуёшли дунё яратган буюк халқ бу,
Зарра ҳаром қўшмасдан ҳалол топган понига,
Қўли очиқлигидан тарихга суюк халқ бу!

Янги йил даврасида шу танти ўзбегингни
Алёрда улуғлашни қилсанг-у агар ният,
Сўнг вазига сололмай беш миллион уч юз мингни,
Рақам шеърга ёпишмас, десаңг — шоирга уят.

Бу рақамни ёзаркан сидқидилдан кимда-ким,
Фақатгина перомас, сиёҳи ҳам олтиндир.
Битта кумуш толани, илҳом, деб қилса прим,
Шоирнинг ҳар сатрида бир осмон нур ботиндир.

Чунки унинг сийрати энди Ойгамас фақат,
Миррихдан Зухрога ҳам тушажак қаҳқашон йўл.
Шу йўл муҳапдисига кўрсатиб бугун ҳурмат,
Жаҳон ҳам алёр айтар кўксига қўйганча қўл.

Аmmo бу рақам асли кичик дебоча, холос,
Улуғвор Зафарнома — эртанинг достонига.
Эрта фақат Тур тоғин қилса бўлгайдир қиёс
Дунёга нур таратган ўзбекнинг хирмонига.

Эрта Ер ҳам айлангай дастгоҳларга ҳамоҳанг —
Бир йилда икки йиллик йўл босганидан хурсанд;
Олтин, атласимиздан уфқлар ҳам сўрар ранг,
Эзгуликка навбатда турган ўйлардек тирбанд.

Эрта Қарши чўлининг анвои гулларидан
Навбаҳор бўлиб кетгай дунё биратўласи
Ва қулф урган боғларнинг хушхон булбулларидан
Завқ билан куй тинглагай советлар оиласи.

Шу улуг оиллага содиқ фарзандми, демак,
Кам бўлмагай ҳеч қачон жон юртимнинг иззати;—
Кўкрак кермай бўлурму, гар сўраб турса кўмак
Юртимнинг шиддатидан асримизнинг суръати!..

Ҳа, режалар маантиқин рўйирост солсанг чўтга,
Республикам ҳурмати оёққа қалқар олам...

Кел, майли, шоирона ташбеҳни суриб четга,
Боқайлик, ташқарида ажиб манзара: бу дам

Дунёнинг оқ ниятин нишон қилиб туғига,
Асрнинг сўнг чорагин бошларкан дориломон,
Лениннинг сиймосини сингдириб ўз руҳига,
От қўйиб бормоқдадир коммунист Ўзбекистон!

1974

* * *

Ногаҳон чиқди қаламдин тонг-саҳар сирли садо:
«Бўлса ҳам умринг адо,— деб,— бўлмагай бу йўл адо!

Шеърят — бир жом, майда ёр акси; ичса ким —
Сийрати тождин йироқ — Бобир, Хусайнийдек гадо.

Англаки, шеър аҳли дунёнинг асаб тори эрур,
Ҳар жарангда минг умр бир ҳақ учун бўлгай фидо!..»

Англадим: мен танламин шеърим йўли—ишқ йўлидир;
Иштиҳоси йўқ унинг — бошдин-оёғи ибтидо!

1974

Сурмаранг соҳилларда...
Қуёш ботар, тонг отар,
Ранглар ястаниб ётар
Сурмаранг соҳилларда...

Сурмаранг соҳилларда
Хаёлдек юрт депсинар,
Хаёллар унга минар
Сурмаранг соҳилларда...

Сурмаранг соҳилларда
От қўйдим-у мен бот-бот,
Қолиб кетдим умрбод
Сурмаранг соҳилларда...

Сурмаранг соҳилларда
Яшайман минг-минг йилким,
Рангман, хаёлман — мен жим...
Сурмаранг соҳилларда...

Сурмаранг соҳилларда...

1974

ҚАДИМИЙ ҲИЖРОН ҚЎШИҒИ

Сояда қолиб, охир
Ой каби куйдим-ку мен.
Мажнун бўлиб помимни
Қумларга ўйдим-ку мен.

Булоқ-булоқ кўзларим
Саробларда йўқолди.
Боримни бердим сенга,
Яна менда не қолди?!—

Фақат ёд бир қўшиқнинг
Юлуқ нақорати бор;
Минг-минг йил аввал учган
Юлдуз ҳарорати бор.

Сен дунёдан рашк қилдинг,
Дунёдан тўйдим-ку мен.
Девонаи Машрабдек
Умримни сўйдим-ку мен!..

Савдойидек кезаман:
«Оламу одам нечун?!»
Унут бўлган маъини
Йўқлайман ўзим учун:

«Кел, қуёшим, кундузлар
Чархи гардонинг бўлай,
Тун-кечалар кўксингда
Зебигардонинг бўлай...»

1974

* * *

Йиллар оқар йилларни ювпб,
Тақдирига тап берар ҳавас.
Гоҳо хандон, гоҳ қовоқ уюб,—
Фақат орзу яшайди сарбаст.

Йиллар оқар... Сароб денгиздек
Шовуллайди олис хотира.
Фақат орзу йўлчи юлдуздек,
Хотирага айланмас сира.

1975

АФРОСИЁБ ҚЎШИҒИ

Сафар либосин кийиб, олисларни мўлжаллаб,
Оға-ини ботирдек турибмиз йўл бошида.
Манзилга етмоқ учун муқаддас бир йўл таплаб,
Қасамёд этайлик биз қутлуг маскан қошида.

Ўлик шаҳар эмас бу! Қиличланган деворлар
Яраланган эркимиз достонин куйлар сарбаст.
Асабдек тараңлашар минг йиллик пўлат торлар:
Афросиёб Туроннинг сўнгги қўшиғи эмас!

Бир зум бош эгиб, дўстим, аста тутайлик қулоқ:
Қалқонларнинг жаранги қаърдан садо бермоқда.
Ана, бир камон иши узилиб кетди ногоҳ,
Бунча тараң тортдйкан, бунча газаб бармоқда?!

Айт, булар қайдан олмиш бунчалик меҳру ишқини
Сийрати Ватап бўлган оташга ёки бутга?..
Тутилмай куйлармизми умр деган қўшиқини
Биз ҳам муҳаббат қўйиб Давр отлиғ маъбудга?

Аммо биз бу маъбудга қулмас, қондошмиз, зотан
Давр дерлар инсондан тарихга юққанини;
Хатто она-сайёра ўзи ҳам билмай қолган
Ер деб ном олган кунин инсонни туққанини.

Шу сабаб деймиз: давр — авлоднинг аҳд, илишжи
Ортилган карвондирки, олга интилмоқ — шпор.
Гоҳ у ортга бурпилиб, оқсоқ туя биринчи
Бўлиб қолса мабодо — фақат бизлар айбдор.

Кел, майли, дўстим, бугун кўп файласуф
бўлмайлик,

Шаробдан қуй! Кўпирсин танда аждодлар қони.
Ҳавойи орзулардан рангдор шардек тўлмайлик,
Дейлик: бизнинг қўлдадир даври истиқбол шони.

Аждодлар таронасин куйлаб янги оҳангда,
Афросиёбдан туриб боқайлик олисларга.
Биламиз, осон эмас қарашлар жўшган жангда
Йўл босмоқ асир тушмай капалакранг ҳисларга.

Коммунизм аталган сирли, буюк қасрнинг
Бонги чорларкан, бизни жасур ўйлар ўрайди.
Юраги тор, йўли кенг йиғирманчи асрнинг
Ҳар битта сонияси ўзига ном сўрайди.

Бўш келмасмиз лекин биз, оҳ урмасмиз еоч юлиб,
Агар денгиздек ўйлаб, сойдек куйласак гоҳ вақт;
То ҳануз чақнамаган баҳорий чақмоқ бўлиб,
Оловли умид билан яшаш ўзи буюк бахт!

Ҳа, бизга осон эмас. Аммо биз ўжар авлод:
Минг йиллик орзуларнинг рўёбини топгаймиз
Ва курашлар сўнгида кўзлари тўрт паризод —
Истиқбол маликасин ўнг юзидан ўпгаймиз.

Сўнг коммуна қасрига ғолибона йўл солиб,
Тарихни келажакка умр билан улармиз;
Сафар либосин ечгач, бир дақиқа тин олиб,
Афросиёб ҳақида такрор қўшиқ куйлармиз.

1967—1975

БОЛАЛИКНИНГ СЎНГГИ ҚЎШИГИ

Кўзда ёшим ҳалқа-ҳалқа, ҳалқадир,
Ҳалқа ичра қайтмас дунё қалқадир,
Бойчиборнинг айрили, оҳ, салқидир,
Барчин бика, чиқсангиз-чи дostonдан!

Нечун, ахир, мард гўзаллар бекаси,
Гумбурламас Асқар тоғнинг теграси,

Айтипг, қайда узапгининг эгаси?—
Барчин бика, чиқсангиз-чи дostonдан!

Нечун, ахир, сас бермайсиз, бикажон?!
Али оғамдан ҳол сўрмайсиз, бикажон?!
Кўз ёшимни ё кўрмайсиз, бикажон?!
Бикажоним, чиқсангиз-чи дostonдан!

Бари бекор... Мен биламан: бу — хаёл,
Бир хаёлки, дунё учун у малол.
Лекин бир гал шу дунёни айлаб лол,
Барчин бика, чиқсангиз-чи дostonдан!

Индамайсиз... Майли, бикам, алвидо!
Сиз кетдингиз, мен кетарман — биз жудо!
Собит қолур, лекин боқий шул нидо:
«Барчин бика, чиқсангиз-чи дostonдан!»

1976

МАНЗАРАЛИ ДАРАХТЛАР

Савлат тўкиб яшайди манзарали дарахтлар
Хиёбону кўчалар, зиёратбон жойларда.
Ҳар саҳарда фаррошлар сув сеппшар, ярақлар—
Чанга ботган барглари ёз-ёгнисиз ойларда.

Печакларнинг севгиси уларга ёт бир умр,
Атрофида унмайди бирор бегона гиёҳ.
Сувлар ҳам лойқа эмас, уруғ ташимас бир қур—
Бетон ариқ бўйида силкинмас ялпиз, қиёқ.

Уларнинг тағларида ўйнамас парн, жин ҳам,—
Намозшомда болалар ўтмас ҳовучлаб юрак.
Қариса ҳам кесмаслар, қилишмагай саржин
ҳам,—
Газга сероб шаҳарда ўтин-чўп кимга керак!..

Қандай беташвиш ҳаёт! Улардек бахтиёр йўқ,
Фокуслар қўшигини тинглашар кечаларда.
Ҳамма нарса муҳайё, парварнишдан кўнгли тўқ,
Қуёшни қаршилашар марказий кўчаларда.

Бироқ гоҳи-гоҳида яшил тиллари билан
Буюк армон достоини куйлайдилар шамолга;
Орзунинг барча учун очиқ йўллари билан
Эзгу бир манзарани келтиришар ҳаёлга:

Олис кенгликлар аро яшиар боғ деган ҳаёт,
Яшар бир-бирини суяб унда ўзга дарахтлар;
Ой нурида товланган мевалариг — зурриёт,
Дарахтлик тақдирида гавҳар каби чарақлар.

1977

* * *

Аскар йиғит бурилади катта кўчадан
Анҳор бўйлаб кетган таниш дала йўлига.
Гоҳо тўхтаб, яйраб боқар, яна ўша дам
Қалб ҳаприқиб, чамадонини олар қўлига.

Чап ёнида уфққача ётар чўзилиб
Кеча ёққан биринчи қор қўйнида шудгор.
Ўнг ёнида қари толлар тинглар кўз юмиб:
Юпқа музга зуғум қилар серзарда анҳор.

Шу ерларда барра чимда осмонга қараб,
Илк бор сезган гўдаклигини кўҳна дунёнинг.
Ойдин тунда Одил бува билан сув тараб,
Ишонарди борлигига Семург, Ҳумонинг.

Гоҳи тинглаб кўр ойдинда ҳаққуш товушини,
Боши узра ҳис қилгандек бўларди соя.
Сурон солиб банд этарди тонггача ҳушини
Ойдинқўлни севган Чирчиқ айтган ҳикоя.

Шу ерларда биринчи бор булбул сасининг .
Маст қилишни англаб, шоир шеърга ишонган.
Илк муҳаббат оташ солган қиз нафасининг
Бир умрга куйдирувчи ўтида ёнган.

Апа, текис хирмон боши, у баъзи вақтда
Бир дақиқа оқ момикча ўзин отарди.
Кўз юмганча, қўлга олиб бир сиқим пахта,
Қарсиллатиб тўқ чигитни, таъмин тотарди.

Чигит таъми! Жиндак тахир, жиндак чапг
иси,
Мўътабардир энг эъзозли гул ҳидидан ҳам.
Икки йилки, тарк этмади шу ҳиднинг ҳисси,
Шу ҳид унинг соғинчига бўлолди малҳам.

Юрагида яшайди у бир умр, зотан
Оқ сут билан кирган, ахир, қонига шу ҳид.
Ҳар куз тўлсин шу ҳид билан, дея, ҳур Ватап,
Не-не мардлар жанггоҳларда бўлганлар шаҳид...

Бир зум тўхтаб, аскар йигит боқар олисга:
Мўрилардан тутун бурқсар — она қишлоғи!
Отасининг ўғитини оларкан эсга,
Таниш овоз янграгандек бўлар қулоғини:

«Ўғлим, ҳар вақт майда гапдан юргин нарида,
Тик қарай бил ҳақиқатнинг сипчков кўзига.
Қуюқ тутун кўрсанг агар қўшни мўрида,
Доим қувон: демак, қўшнинг тўқдир ўзига...»

Мийингида кулар йигит, яйрар вужуди —
Замин узра ишонч билан ташлайди қадам:
Ногоҳ бир зум анқиб кетар чигитнинг ҳиди,
Оёғига бош ургандек шу ошпоқ олам...

1977

ҚАДИМНИ КУЙ

Мен олис чорловга тутаман қулоқ,
Оҳанглар руҳимни чархлаб яшайди;
Улар, гўё бизга ишониб, бир чоқ
Боболар қолдирган номга ўхшайди.

1977

БОЛАЛИК СОҒИНЧИ

Бугун улкан дарахтларга айланди
Пўстлоқларга яширишган куртаклар.
Лекин қалин жилдлар аро жойланди
Муқовани жини суймас эртаклар.

Давримни-ку, мен севаман жон-дилдан,
Лекин, гоҳи қалб соғинчга тўлади:
Жилдлар ичра қолиб кетган Чамбилдан
Мени кимдир чақиргандек бўлади.

1977

ТАРЖИМАИ ҲОЛ

21 январь йўллари

Мен онт ичиб, унинг тобутин
Кузатмадим сўнгги сафарга,
Аммо яшаб ерда то бу кун,
Содиқ қолдим қизил сафларга.
Бироқ кимдир январь қаҳридан
Толиб, айтса курашни талх, деб,
Хотирамнинг қора қаъридан
Ўша тобут чиқади қалқиб:
«Балки менман айбдор бу учун.
Йўл қўйдимми хатога? Қачон?..»
Сачратгудек томирдан учқун

Вулқон янглиғ югуради қоп.
Синчков боқиб бир лаҳза сафга,
Энг олдиндан оламан ўрин
Ва тутаман толган ҳамсафга
Қонимдаги Лепни шуурин.

Ҳа, олт ичиб, унинг тобутин
Кузатмадим сўнгги сафарга,
Аммо яшаб ерда то бу кун,
Содиқ қолдим қизил сафларга;
Биринчи бор муқаддас исмин
Айтганимда тўлганди ёдим:
Ўз дардининг қўшиқчиси — мен
Ўзгаларнинг дардин куйлолдим
Ва сукутнинг соқов қатида
Тинглай билдим бўронлар розин.
Қўшиқ ёзиб лочин патида,
Шеърга солдим асрим парвозин,—
Токи ҳайрат, қувончга тўлиб,
Олис авлод бизни этсин ҳис;
Туюлмасин асримиз бўлиб
Улар учун қўшалок икс.
Билсин, бизки, уларга масдар:
Коммунистмиз собит ва ҳалол.
Бизлар учун мана, мухтасар
Ва ягона таржимаи ҳол:
Гарчанд олт-ла унинг тобутин
Кузатмадик сўнгги сафарга,
Аммо яшаб ерда то бу кун
Содиқ қолдик қизил сафларга.
Майда ҳислар қилмас безовта,
Қисматимиз билан улугмиз:
Прометей ёққан оловда
Оний шуъла бўлолган чўтмиз!

1977

УРУШНИНГ СУРАТИ

Тунроққа энгашган қурумли осмон,
Яхлаган золдирдек қуёш гилдирар.
Кўз ёшдан намиққан тунда бедармон
Заплаган юлдузлар карахт дилдирар.

Тонг олди мўралар ҳилол хўрсиниб,
Жонсарақ тинглайди бўғиқ шамолни.
Кечувлар мавжида бирдан чўрт синиб,
Чўчитар қиргоққа қўнган хаёлни.

Сўррайган танкларнинг тўсиб йўлини,
Ер бўйлаб ётади Номаълум солдат.
Иккала қутбга чўзиб қўлини,
Ўзига ном сўрар, сўрар ибодат.

Шунда Шарқу Фарбдан узилган видо
Иккала уфққа қон бўлиб сачрар.
Ўқ тешган каскадан мўралар Дунё.
Окопга қоқилар... Оёқдан ажрар...

Сўнг, қўлтиқтаёқда, букчайган жусса —
У кўп йил каскани юрар кўтариб.
Хотирда тебранган дорларда эса
Мурдалар оёғи турар кўкариб.

1978

* * *

Дуч келаркан кўчада, дўстларнинг салом ила
Жилмайса иззатингни агар қўйиб жойнга.
Е йўлкада учратиб бир илиқ калом ила
Ен қўшнинг таклиф этса бир пиёла чойнга,

Демакки, сен кераксап одамларга, оламга,
Демак, ҳали нафасинг сени излар ҳавода;
Демакки, сен кераксап қувончларга, аламга,
Демакки, сен лойиқсап «Мен!» демоққа дунёда.

1978

СОҒИНЧ

Мажнунтол тагига ўтқазинг мени,
Мен учун йиғласин, мен йиглаб бўлдим...
Миртемир

I

Ҳатто сўнг нафасин юртга бахш этди —
Январь осмонига қуёшдек тутди;
Гарчанд олис эди қулф урган баҳор.
Эриди, музлаган қалбларда ҳам қор.
У кетди қаҳратон бағрини тилиб,
Баҳорни бизларга васият қилиб;
Кетди, мажнунтолни қидириб, ёлғиз,
Эргашдик ортидан унсиз, қайғули.
Қошида бир лаҳза тик туриб, сўнг бир
Мажнунтол тагига ўтқаздик уни!..

II

Ажаб гардун экан бу сирли фалак;
Дийдор рамзи экан оний камалак,
Киприклар яшаркан кўзни соғиниб,
Тил ҳам ҳаёт экан сўзни соғиниб,
Тўлқинни соғиниб яшаркан қиргоқ,
Соғинчдан иборат экан яшамоқ.

Ҳатто шеърят ҳам соғинч тутқуни —
Ўқини бой берган салқин ёй мисол...
Мажнунтол тагига ўтқаздик уни,
Мажнунга айланиб бир оҳ тортди тол...
Йиғласин энди тол аталган Мажнун,
Йиғламоқ ҳуқуқи ундадир бугун...
Соғинчдан иборат экан яшамоқ...

1978

НАМАНГАНДА КУЗ

Кекса толлар ўйчан барг тўкар,
Қушларини узатар боғлар.
Гуррос солиб, зумда тарк этар
Жийдазорини қораялоқлар.

Собит тутлар нақ олтин девор
Пахтазорлар теварагида.
Бободехқон тун бўйи бедор —
Ўйи тунар ғўза тагида.

Олис тоғнинг ошпоқ бўркидан
Соғ айланар қаҳрабо куйга.
Чинорларнинг вазмин кўркидан
Бир босиқлик ёғилар ўйга.

Бунда шеър ҳам хаёлга ботар,
Бунда дунё шоирнинг ёри.
Гулхан бўлиб ловиллаб ётар
Шоҳ Машрабнинг боқий диёри.

Наманган—Тошкент

1978

* * *

Қаламдонда туравериб жим,
Япроқ ёзмиш қалам ҳам, ё раб!
Хаёлларим — жажжи қушларим,
Ул япроққа қўнингиз сайраб.

Кенглик беринг куй билан ҳар кез
Кўкрагимнинг тор қафасига.
Токи унда тутқин ётган Сўз
Юзин тутсин тонг нафасига.

Гарчанд бу тонг олисда алҳол —
Чақиртошдан сўқмоғи унинг,
Лекин ҳар гал кўринар яққол
Шарқ уфқида сиёғи унинг.

Таъбир топсин энг ёруғ тушлар,
Шу тонг Сўзга ҳадя этсин ранг...
Хаёлларим, эй жажжи қушлар,
Мен ҳис этган ул Сўзни куйланг!

1978

* * *

«Айб ўтади ахир, ҳаммадан...»
Недир дедим мен ҳам нотайин.
Оний илинж, енгил чамадон,
«Қол!» демадим сенга атайин.

«Чиқманг, қўйинг, шамоллаб қолманг...»
«Ҳечқисн йўқ, совуқмас унча...»
Ҳамроҳ бўлди бир синиқ оҳанг
Иккимизга кета-кетгунча.

Бекатга ҳам етдик. «Яхши бор!»
«Яхши қолинг!..» Епилди эшик...
Қаратмади ҳатто сўнгги бор
Хотирамда бўш ётган бешик...

Юввош тортган қорамтир сувда
Яхлаган куз, аёз сурати.
Менга илк бор ошно туйғуда
Айрилиқнинг асрий ҳасрати;

Бўм-бўш эди, кенг эди жуда
Иккимизга тор келган жаҳон.
Шу бўм-бўшлик, кенглик ичида
Кулар эди шарақлаб хазон.

1978

БУХОРО ҚАСИДАСИ

Қадимият ёлқинларида
Эй, дур каби порлоқ Бухоро,
Наршаҳийнинг талқинларида
Оқ кийинган, оппоқ Бухоро!
Бухорхудот Мох ҳали бутга
Мох бозорин тўлдирмай туриб,
Ҳали Зардушт ибн Сафидга
Биштоси сажда келтирмай туриб,
Ейиб Қуръон овозасини
Ваъз айтмасдан Муҳаммад ҳали,
Ҳали Ҳайбар дарвозасини
Отмасидан Музаффар Али,
Сеп бор эдинг, бетакрор эдинг,
Саодатли сапамлар юрти,
Тангрисиз ҳам бахтиёр эдинг,
Кароматлар, карамлар юрти.

Ҳар авлодга янги уфқ очиб,
Ҳилпираган ялов Бухоро,
Муқаннашнинг яллиғни сочиб,
Кул босмаган олов Бухоро!
Гарчанд гоҳ-гоҳ ёниқ дудингдан
Қурум босди тарихни ҳатто,
Гоҳо чиқиб ўз вужудингдан,
Эзгу руҳдек яшадинг, аммо
Ўсаверди ниҳоллар саф-саф,
Шеър ёзибди, зарб бўлди дирҳам,
Ғамни қувиб, халқни шарафлаб
Кезаверди Насриддин ҳам.
Одам Ато яралган кундан
У кезади — хуржунда зпё.
Минг йилларки, ўша хуржундан
Умидини узолмас дунё.
Энди у зот ўтган йўллардан
Бугунги КҮН ўтиб боради,
Сен узатган қадоқ қўллардан
Фарзандингдек тутиб боради.
Ўз қарзини узар у сендан —
Айтажакдир буюк сўзини.
У бахш этган виқор, ҳусидан
Дунё ишқар тинган кўзини:
Сен комронсан, сен — бахтли падар,
Бугунидан рози Бухоро,
То азалдан абадга қадар
Эркинликнинг сози Бухоро.

1978

* * *

Хаёлимнинг неча ойдин тупида
Тилсим очиб, Қоф тогига кираман.
Чамбилбелнинг энг бахтиёр кунида

Бурғу чалиб, зар камарни сираман
Ва сўрайман таъзим ила: «Кел, бир қур,
Гўрўглибек, Ғиротингни бериб тур!»—

Достонларда мен ҳам кезай жўш уриб,
Жанггоҳлардан излаб тошай номимни.
Хунхоршоҳни бир кун асир тушириб,
Қойил қилай дўстлариму ёвимни.
Қизгапмагил, мард халқимнинг зўр ўғли,
Бериб тургин Ғиротингни, Гўрўгли!»

Гўрўглибек маънос кулар. Ғамидан
Қалмоқ босган Утрор каби вайронман.
Занг босмишми асрларнинг наmidан —
Сўз маънисин кўролмасдан ҳайронман;
Тинмай дейман: «Мен сўрадим бир отни,
Кел, энди бер, бериб тургин Ғиротни!»

Эрта толгда, гарчанд, ҳайрон юраман,—
Хаёлларим туюлади кулгили,
Лекин яна тушларимда кўраман:
Алёр айтар Чамбилбелнинг бир гули.
Дейман тагин: «Мен ҳам сезай қанотни,
Бек Гўрўгли, бериб тургин Ғиротни!»

1978

* * *

Қум... Сахро... Уфқда ғуруб оташ
Ғариб умр каби сўна бошлайди.
Қўнғироқ сасининг ҳуркиб титраши
Туялар бўйинини аста қашлайди.
Асрлар юкидан кукун қум қитдай —
Епишмас оёққа: етим умиддай!

Тўлин ой боқади кўкдан анграйиб,
Ҳайратдан юлдузлар эти жимирлар.
Ойдинда гоҳ кўкиш, гоҳо қорайиб
Сукунат саксовул бўлиб қимирлар.
Сукутни уйғотиб, бахт тилаб тундан
Карвон йўл босади Чинимочиндан.

Мудроқ туяларда пинҳона қўрқув
Бархан соясидан имдод тилайди.
Қақроқ томоқларга сўнгги қултум сув
«Ё олло!» дегулик мадор юклайди.
Едлардан соқитдир кабобу бода,
Карвон ҳаёт излар сўнгсиз саҳрода.

Погаҳоң ёришар уфқда осмон —
Ҳаёт илинжида силкинар саҳро:
«Ана! Машъал, машъал! Минори калон!
Муқаддас Бухоро!..» Тилларда дуо...
Минора машъали имлар карвонни,
Муқаддас Бухоро сақлайди жонни...

Чашмаю Аибга етади карвон,
Не бахтки, омонлик бу чархи каяда!
Тақдирдан миннатдор ташна оломон
Чашмага лаб босиб қилади сажда,
Саждаки, на таңгри, на хон, на руҳга,—
Бухоро аталган буюк тарихга.

Ҳа, буюк тарихдир қадим Бухоро,
Ҳали не-не карвон сажда қилажак.
Шу замин, шу замон, икки уфқ аро
Унга интиқ ётар зангор келажак.
Минори Калонни карнайдек чалиб,
Тонглари уйғотиб яшайди ҳали!

1968—1978

БУХОРО МАНЗУМАСИ

Кўҳна фалак янги ой туққан
Тошда ногоҳ титраб кўку ер,
Парвонадан музаффар чиққан
Мангуберди мисоли бу шеър

Сурон билан от солди тикка,
Топтаб соқни аъмолларимни,
Ёй тортдию лоқайд жимликка,
Ўйлиглади хаёлларимни.

Булулларни енган қуёшдек,
Нимталанган хаёллар аро
Гоҳо бешик, гоҳ яшм тошдек
Ўалқиб чиқди яхлит Бухоро!

Мадад берди мннг йиллик нидо —
Жарагини топдию созим,
Кўзгу бўлди қутлуғ ном — Сино:
Суратини кўрди овозим...

I

Суронли пойтахтнинг тунларида мен
Кўҳна китоблардан гоҳ кўтариб бош,
Тинглардим қалбимнинг унларида мен:
Ҳайқириб яшарди қўл етмас қуёш.

Муқаддас Бухоро, азиз шаҳрим, деб,
Сени қуёш атаб сизинардим мен.
Асрлар ортида қолган фаҳрим, деб,
Сени армон атаб соғинардим мен.

Сарғайган жилдлардан қўзғалган шамол
Димоққа урарди замонлар гардин.

Бошимда чарх урган қанотли хаёл
Қуюлиб, сўйларди бургутлар дардин.

Гоҳида чиқарди Ҳисордан бир зот
От қўйиб, бир олам ухлаган маҳал,
Лайлатулқадрдек берай деб имдод,
Лайлатулқадрдек нигоҳга махтал.

Гоҳ Мошок масжиди санамларида
Уйғониб икки минг йиллик имзолар,
Куларди, йиғларди — аламларида:
Шарафли жанглар-у, бешон низолар.

Гоҳ салқи тасбеҳга жуда ўхшардинг,
Ўхшардинг гоҳ таранг тортилган ёйга.
Ўйимда бир эртак бўлиб яшардинг,
Эртакки, бергисиз юлдузга, ойга.

Сенга сизинардим мен — фикри мурғак:
Булбул роз айтгандек допо Билқисга,
Ё бугун миннатдор кечаги куртак
Шовуллаб, бош урган каби илдизга.

Буюк шуурингнинг парчаси бўлиб,
Сизиниб куйларди интиқ юрагим.
Гоҳида ҳайқириб, гоҳо тутилиб,
Йўлга нур сочарди ёруғ тилагим.

Ниҳоят азм этиб, бағрингга келдим
Боболарим шаҳри қадимий Шошдан.
Бир руҳ соясида ойдек тутилдим,
Сўнг яна туғилдим мен қайта бошдан.

Шунда илк муборақ васлингни кўриб,
Ногоҳ, она, дедим сезмай ўзим ҳам
Ва қобил фарзанддек қошингда туриб,
Қувончу гамингга бўлолдим ҳамдам.

II

Менга сўйлайдилар нақл. Эканмиш:
Искандар ўй суриб эзгин руҳ аро,
Ровшанак зулфини силаб, деганмиш:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!»

Илк масжид қўйнида хос жойнамозга
Қутайба бош қўйиб, бир қўрқув аро
Титраб шивирлабди ибн Муозга:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!»

Оқсоқ бўлса ҳамки, тарихда лекин
Оёгини судраб босмаган сиймо
Пирн Баракага айтганмиш секин:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!..»

Ҳа, бунда ўйнади Чингизнинг аспн,
Нодиршоҳ филлари — гоҳ оқ, гоҳ қаро
Ва лекин қисқадир манманлик даст:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!»

Қора қутиларга тушаркан улар
Бирма-бир оҳ чекиб, ожиз, ғамсаро,
Сўнгги нафас ила пичирладилар:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!..»

Сўнг ёзди генерал Лиллиенталь: «Бештак
Олтмиш тўрт катакдек бутун Оснё,
Лов этиб ўт олгай бўлмасак сергак:
Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!..»

«Ниҳоят, Фрунзе, шу аркка чиқиб,
Қутлади ол байроқ сочганда зиё —
Саркарда Хўжаев қўлини сиқиб:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!»

Ўшапда ҳайқирди илк бор дунёда
Лоқайд шоҳларидан кечган ғуқаро —
Фарзинга айланган содиқ пиёда:
«Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!»

Музаффар шу овоз мисли Ғиркўқдир,
Парвозда яшайди икки уфқ аро,
Зотап, юрилмаган катаклар кўпдир:
Шахмат тахтасига ўхшар Бухоро!

III

Мангу қудратингга келтириб имон,
Мен ҳам бир пиёда бағрингда кездим.
Гоҳ танҳо сўзлашдим сеп билан комрон,
Гоҳо сукутингда суронни сездим.

Ҳар янги авлодга ойнинг ўроғи
Аждод саволидек зор кўчаларда,
То қилич балдоғи, камон садоғи
Қолгунча жапг борган тор кўчаларда

Торобий қонини шимган ғиштларни
Кўзимга суртдим-у сўзга айландим;
Юракка соғинчинг санчган нишларни
Суғуриб, мен сени тавоф айладим.

Лабиҳовуздаги икки ошиқни
Муқаддас жуфтлик шу, дея шарҳладим.
Қалбингда занг босиб ётган қўшиқни
Бугуннинг руҳи-ла қайта чархладим.

Шивирлаб куйланган Ватан қўшиғи
Фаҳрим қўшиғига айланди бирдан.
Унинг оҳанглари қуёш ошиғи,
Эй шаҳрим, огоҳ бўл шу оддий сирдан:

Гарчи қучоғингда Мирзон Доно —
Улугбек ингради, эшиксизман, деб,
Яратмаса эди сени бу дунё,
Тафаккур йиғларди бешиксизман деб.

IV

Саҳройи мўғуллар бош эг, деганда,
Салгина эгилдинг — қилич суғурдинг.
Сино китоблари ёнган гулханда
Инсон закосига мотамда турдинг.

Қилич дастасили, қора, деб чўчиб,
Ортга яширганлар титроқ қўлини
Унинг оқ тиғидан қолди ер қучиб...
Айт, кимга ҳам армон номард ўлими?!

Уламо Чингизни кўриб меҳробда,
Ғалвирдек имон-ла хутба ўқиди
Ва лекин фуқаро мағрур Торобда
Ғалвирнинг ўрнига совут тўқиди.

Чўчиган гўдакдек ҳилолни босиб
Бағрига, кўк боқди жимирлаб тани:
Замину замонга исмигни ёзиб,
Жаппгоҳда улғайдинг эрлар Ватани!

Бухоро шони деб қон бўлиб оққан
Жўмардлар юраги гултождир шонга:
Қиличлар дастаси бемаҳал қоққан
Дарвозанг мардликни очди жаҳонга.

То ҳапуз шаънингга чўнг қўшиқ бўлиб,
Тарихда янграйди қалқон жаранги.
Гоҳ лола, гоҳ байроқ, гоҳ уфқ бўлиб
Бизга тинчлик бермас қонларинг ранги.

Ҳа, нафсин таиғри деб ҳар бир келгинди,
Сўзлаб гоҳ Муҳаммад, гоҳо Исодан,
Бўтапа сой каби босдию тинди,
Фақат лойқа қолди улардан, зотан —

«Ғуғ-ғуғ» деган билан гердайган ғуррак
Юксакни кўрмоққа кўзлари сўқир,
Минори Калонга ин қурган лайлак
Неча асрларким, илонни чўқир!

V

Миноранг устига лайлакдек келиб,
Гардишин ёйиб гоҳ қўнганида ой,
Ўтмишинг зулмати бир зум чекилиб,
Нурафшон камолинг очар-у чирой,

Жаҳолат йиқилар аршидан тойиб,
Орзуга айланиб тирилар армон;
Даҳшатли туш каби бўлади ғойиб
Рудакий кўзига мил тортган замон.

Ҳозир тор кўчангдан ўтгандек Сино,
Ел ҳам улгурмаган изин супуриб,
Мадраса ҳужраси сочади зийб,
Асрлар қаърига зулматни суриб.

Наршаҳий эгилиб тарих битади,
Аждодлар қудратин этади талқин.
Ҳофиз ибн Тапиш китоб титади;
Ўзга бир ҳужрада яна бир ёлқин —

Султон Улугбекнинг фармони вожиб:
Муҳандис ўйида мадраса тўкис.
Санъатинг нуруни минг йилга сочиб,
Забаржад бурғуга айланар мўғиз.

Насриддин жилмаяр, уйгоқдир мудом
Ола хуржунини бошига қўйиб;
Янги саргузаштга муштоқдир авом,—
Нонга тўймаса ҳам кулади тўйиб!

Қалъа дарвозаси эрур ҳар ҳужра,
Шамлар от солади замон тунига.
Сергак қулоқ тутиб эзгу ҳис ичра
Гоҳ булбул, гоҳида бойқуш унига.

Тарих деб аталган занг босган михдан—
Олар шамширини мард суворийлар
Яна қанча-қанча ал-бухорийлар
Тонггача зулматни ўтказур тигдан.

Фақат Арк мудрайди қорайиб тунда
Кулча бўлиб ётган чўнг юхо мисол.
Ногаҳон ҳушига келади шунда
Неон фонусларга урилиб хаёл.

Бот яна ёдингни савалар ҳиссиз,
Аркдаги қон томиб турувчи қамчин.
Хотиранг ачишар — унда қовли из,
Хотиранг ачишар — шўр ёшдан намчил.

Амирлар ўтдилар қон ичиб, мудраб,
Бир вазир — Жаҳолат, бири — Шарнат:
Сазойи қилинди йилма-йил судраб,
Сўйилган Ҳақиқат, мажруҳ Маърифат;

Ҳунарини кўрсатди ҳар ёвуз богбон —
Мевасиз дарахтлар таптана қилди:
Тақир майдон аро жафокаш Инсон
Бўлиқ мева бўлиб дорда етилди..

VI

Хотираиғ ачишар: энг сўнги манғит
Оёгин бўғзийга босиб айш суар.
Арқдан кўтарилган куюнди бад ҳид
Қизган ҳавода осилиб турар.

Хотираиғ ачишар: инграйди бетоб
Етмиш беш даррадан кесилган ҳаво;
Ҳануз қулогинга беради азоб
Мард ўғлинг огзидан чиқмаган садо.

Бетавфиқ уламо, қози, раислар
Бойқушдек жой олди Арқнинг томидан,
На имон, на дини билган даюслар
Сени бўғизлади ислом помидан.

Ҳозикқа айландинг — саждага бошинг
Қўйганда бўйнингга қилич солдилар.
Боёнлар ҳар томчи тўкилган ёшинг
Дурга айлантириб териб олдилар.

Амлақдор қамчиси кўм-кўк тус берди
Ташна пайкал эмас, деҳқон танига.
Гўдаклар тамшаниб, оч машоқ терди
Шўрбахт оналарнинг кириб ёнига.

Кўзлари ёшланган гадо чол бўлиб,
Бинолар тагида тиланди меъмор.
Тимларда ажнабий бир раммол бўлиб,
Умрини сарф этди фолга иқтидор.

Асрий минолардек юксак заковат
Ночор пастаккина тахтга эгилди.
Қиргин-қиронлардан безган ҳаловат
Олис эртақ бўлиб халққа тикилди.

Не - не чипорларинг болта базмида
Беҳол кунда бўлди жаллодга, беҳол —
Қуллик тақдирига лаънат ёзди-да,
Чилдухтарон ичра жон берди ҳилол.

Улкап қулбозорга айландинг-ку сен,
Даллолсиз сотдилар, сотдилар сени!
Замбарак оғзига бойландинг-ку сен,
Жадид деб отдилар, отдилар сени! —

Буюк фарзандларга тутолмай мотам,
Ўзинг ўзлигингдан тушдинг йироққа.
Минг йил топинганинг қилдими карам?!—
Чирмаб ташладилар сени фироққа!

Лекин туп қўйида тугилгандек тонг,
Шипган қовоғингни гоҳ очдинг, шу зум
Борлигинг силкитди чақиндек бир онг,
Юзингни тарк этди мунглиг табассум:

Ғазабдан дод етмас қулоққа оқдинг
Кенағасхонимнинг симоби бўлиб;
Россия уфқига умидвор боқдинг
Генерал Жўрабек хитоби бўлиб...

VII

Титрама, мангулик умрингда фақат
Лаҳзалик хаёл бу, эй боқий шаҳар!
Боқ, ана! Боқ, ана, ёришар хилқат:
Шарқда инқилобий опшоқ бир саҳар!

Бу саҳар минг йиллар тилакларига
Сўнмас овоз бериб янграган бонгдир.
Бу саҳар эзгулик куртакларига
Ранг бериб, ном бериб ёришган тонгдир.

Шу тоғ шағағига қопин бағишлаб,
От қўйиб келади бир ўғлон бедор,
Келади эркинни тишида тишлаб,
Ниқилоб шуиқори, бетимсол сардор.

Сардорки, мазлумлар кутган нур, тафт ул —
Муқанна қиздирган тандирдан бир чўғ:
Пов этиб, шу зумда бўлар бир кафт кул
Қуллик чилвирини тўқиган урчуқ.

VIII

Гоҳо қалдироқдек олис-олисда
Қалқиб очиларкан тарих варағи,
Ҳануз аниқ турган минг йиллик изда
Бир зумга ёнару кечмиш қоронғи.

Қуёшнинг умрига алвои яловдек
Чирмашиб, нур ташиб янграр бир овоз.
Қалбингдан отилган зангор оловдек
Сўнмас тафт улашиб янграр бир овоз.

Унинг залваридан фикрлар ларзон,
У — буюк аждодинг ва сенинг сўзинг:
«Аждодинг шонига суянма, ўғлон,
Мақтанма, шуҳрат тои ўзингга-ўзинг!»

Тинглар бу овозни ҳар ўғлинг бугун
Фармондек аниғу чорловдек яққол,
Шу авлод қўлида ечилгай тугун,
Энг эзгу орзулар тоғуси аъмол.

Шу авлод от қўйиб, буюк курашга
Кирдики, оқланур тузинг майдонда,
Жаҳон сезиб турар боқиб тоғ, даштга,
Алпомиш яшамас фақат дostonда.

Зотан шу майдонга у хос қахрамон,
Зафари уфқингда отажак тонгдир.
Тинглагил, шу авлод наъраси бу он
Заминни замонга чорлаган бонгдир!..

IX

Сигара бурқситиб, сайёҳдек у куп
Шунчаки мен лоқайд қилмадим тавоф,
Сендан арисин деб ҳар қандай тутуп,
Қалбим саволига изладим жавоб.

Мен жавоб изладим, Тоқи Заргарон
Тўнтарилган жомдек бермади жаранг.
Тўрт улсур мисоли Чорминор ҳайрон —
Тутиб турган каби оламини араи.

- Мен жавоб изладим, Чилдухтарондан
Учган фаришталар қилмади нидо,
Ерга парчинланди қулаб Калондан
Сўзга айланолмай армонли видо.

Мен жавоб изладим, сочи тўзгиган
Беҳбудий онаси — қўтоплаган ой
Хунталаб интилиб Аркининг бўғзига,
Бир зум қотиб турди: на сўз, на чирой!

Мен жавоб изладим; қичқириб қўйди
Ғафат зунг товусдек тунда Махоса.
Ҳатто мадрасалар қовоғин уйди,
Аммо бугунингдан топдим хулоса.

Зотан, сен кўзимга тарихдан тўнгиб,
Бир совуқ осордек боқмадинг сира,
Ё Жамшид қолдирган кўзгудек ўнгиб,
Умвидим рўйини этмадинг хира..

Бир ёниқ шеър бўлиб жавоб бердинг сен,
Бош эгиб тингладим ажиб руҳ аро.
Ифтихорим бўлиб кўкрак кердинг сен,
Асл жамолинигни кўрдим, Бухоро.

Инсон чизаётган Бахт суратига
Сен нафис ранг бериб, кўмакка шайсан;
Ўзбек деб аталган халқ қудратига
Жаҳоннинг ҳайрати бўлиб яшайсан!

1968—1978

* * *

Эргаш Муҳаммадга

Ўтди баҳор, ўтди ёзу қиш,
Ўзга бир тонг мени уйготар:
Рўпарамда бедор орзиқини—
Куз аталган сўнгсиз куй ётар.

Мен сўз излаб шу куйга, кўрдим:
Ениб кетди жийдазорда ёз.
Ариқлардан тиниқ сўз сўрдим:
Юпқа музда сирғалди овоз.

Мен сўз излаб шу куйга, топдим
Майсалардан чинор дардини.
Кўк эса жим кўксини ёпди
Юлдузлардан тонгда артиниб.

Мен сўз излаб, англадим уқиб —
Япроқлардан илдиз азмини.
Эпложмадим, аммо, шеър тўқиб,
Фақат чиздим кузнинг расмини.

1978

* * *

Сулаймон Раҳмонга

Шамоллагаи осмон йўталар —
Зўриқади кузги гулдирак.
Дилда эса бир сўз ўт олар:
Унга оҳанг, унга йўл керак.

Аммо тил жим. Йўл жим, арча жим.
Сөй питирлар хазон остидан...
Уҳ, чарчадим. Жуда чарчадим
Ёнолмаган сўзнинг дастидан.

1978

* * *

Рауф Парфига

Ўзимизни англаб - англамай,
Сукуватдан пайдо бўламиз.
Ўзимизни англаб-англамай,
Суронларга шайдо бўламиз.

Бўрон бўлиб, ҳайқириқ бўлиб,
Умримизни олга қистаймиз;
Бургутмасмиз, орзуга тўлиб,
Лекин нечун парвоз истаймиз?

Бу саволга топмасдан жавоб
Сукуватга сингамиз бир кун.
Бизсиз чиқар ой билан офтоб,
Бизсиз яшар ким шод, ким ниғун.

Гоҳ авлодлар чорлашларига
Бир зум қулоқ тутмоқлик учун,

Юлдузларнинг порлашларига
Сўзсиз қўшиқ битмоқлик учун

Сукуватдан учиб чиқамиз
Оқ тулпорда, оппоқ кийиниб.
Армонларни қучиб чиқамиз
Маъюс кулиб, маъюс куюниб

Бамисоли лайлатулқадр,
Ярим тунда оқиб ўтамиз;
Биз — бесабр, уфқ — бесабр:
Опшоқ тошга сингиб кетамиз...

1978

ЭГАСИЗ УЙ ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Кесилмаган анор шохида
Сергак мудрар ҳурпайган майна.
Куз совқотар, унинг оҳидан
Ариқчага қопланар ойна.

Бўм-бўш ётар ҳайҳотдек ҳовли,
Шамол турар, шақалдек увлар.
Ўчоқбошда ёғ босган човли
Бўш қозонга тарақлаб қулар.

Қўйиб-қўйиб тақиллар эшик,
Лоқайдгина ҳурар қўшини ит,
Пусиб келар ёввойи мушук,
Майна учар... Яна жим. Жим жит...

Ғичирлайди ниҳоят эшик:
Каловланиб аланглар аёл.
Кўзларига бор дунё шумшук
Кўринади... Ўлтирар беҳол...

Бирдан тўлиб, ўкраб юборар,
Узоқ йиғлар. Сўнг чўмар ўйга.
Аста турар... Яна бир қарар
Йўл четидан эгасиз ўйга...

Эгасиз уй ҳувиллаб ётар,
Қунлар қувар бир-бир ҳафтапи.
Уй совқотар, ҳовли совқотар,
Инграб қўмсар инсон тафтини...

1978

* * *

Ёмғир қуяр. Ташландиқ чайла
Ора кирар жонга, хайрият.
Бари бирдир, минг оҳ-воҳ айла,
Қайтиб келмас қувноқ кайфият.

Тунда базўр судраб оёқни
Қайтсак керак энди дилдираб.
Ким қўйибди бизга қишлоқни,
Ётмасмидик телевизор бураб!

Иккимизда шу ўй. Оз-оздан
Чой ичамиз термосдан дилғир.
Кўринади чайла оғзида
Кафтдагидек пушталар бир-бир.

Унда-бунда ҳали кўк палак,
Чирик қовун жўяк пастиди...
Уч-тўрт бола излар хазанақ,
Тавба, шундай ёмғир остиди!

Аввал ҳайрол, кейин жиямайиб
Тикиламиз иккаламиз ҳам.

Бу нимаси, бу уят, бу айб!—
Ҷишлоқдан-ку аслида биз ҳам!

Зум ўтмасдан, бошдан-оёқ ҳўл,
Мен қайтаман: «Мана, хазана!»
«Вой, буниси менга!» деб, сен қўл
Узатганча гирдикапалак...

Сўнг кичкина гулхан ёқамап
Чайладаги шох - шаббадан мен.
Бир бошқача сенга боқамап,
Бир бошқача хўрсинасан сен...

Туни бўйи тинмайди ёмгир,
Туни бўйи тугамас сўз ҳам.
Фикрлар бир, вужуд бир, жон бир,
Пойимизга бош урар олам...

Ғолиб келар чарчоқ, ниҳоят
Тонгга яқин илинади кўз.
Ухлатади айтиб ривоят
Эрк ҳақида, бахт ҳақида куз—

Дунё гўзал; дунё нажибдир,
Қонимизда янграр бир наво.
Туш кўрамиз, туш ҳам ажибдир:
Мен — Одамман, сен эса — Ҳаво!

1978

* * *

«Хайр!»; «Хайр!»—Чайир, қуруқ сўз —
Севги — ёнбош тушган тараша.
Ёмгирми, ёш?—Фарқлай олмас кўз:
Туманлидир дилгир қарашлар.

Руҳни эзар қўрғошин осмон,
Питра бўлиб шатирлар ёмғир.
Нақ чаккадан қисар беомон
Куз куни деб аталган омбир.

Шатирлайди анҳор, ёмғирпўш.
Ўроққа зор пайкал ҳам бетин;
Қўрғошин осмонга тутиб тўш,
Огирлашиб боради замин.

Оғир - оғир лойга ботар из,
Изни ювар ёмғир бешафқат.
«Сен яшайсан, вожаб, менспиз?!» —
Дод ўрнига ёлғиз шу ҳайрат...

«Хайр!», «Хайр!»—Қирс этиб сипди
Кўтаролмай юрак юкин сўз..
Адо қилар бизларни энди
Бу айрилиқ, бу ёмғир, бу куз...

1978

ҚАДИМНИЙ ҲИЖРОН БАЛЛАДАСИ

Хотир юки, бунча сен оғир,
Мен ўйлайман, ўйларим оғрир...

Муъжаз хона. Айни қаҳратон.
Ўқоқ ярим тун. Ув тортар бўрон.

Очилди дарча тарақлаб,
Бир қучоқ қор кирар ярақлаб.

Сен турдинг-у, дарчани ёпдинг,
Бу ҳолатдап не маъни топдинг?

Дединг: «Епса бўлур барчасин...
Епиб бўлмас тақдир дарчасин...»

Сўнг хўрсиниб, ноз ила, дилдор,
Тақиб қўйдинг бир бахмал тумор.

На арабий кўҳна зер-забар,
На оятдан бироц-бир хабар, —

Битилгани фақат унда шу: —
«Бизлар—фоний, муҳаббат—мангу!»

Ўйламабман сўзлар маънисин,
Ўйламабман нечун? Қани сен?!

Ишқинг билан масту мустағриқ.
Добман: менга фақат бахт тортиқ.

Аммо дунё доим бири кам...
Кўз қақрайди, сўзлар ёшдан нам.

Учиб кетдинг, фариштам, йўқсан,
Камонидан отилган ўқсан.

Лекин сени унутмадим мен,
Ёдинг билан ёр тутмадим мен.

Ўтказурман ҳануз ёз-қишини
Қўлтигимга қисиб ёзмишини...

Фақат ҳар йил айни қаҳратон
Ярим тунда ув тортса бўрон,

Дарча инграр мўъжаз хонада,
Ўзлягидан дунё тошади.

Учиб кирар номсиз қуюн боз,
Хашжар каби ярқ этар овоз.

Нақ юракка сапчилади у:
«Бизлар—фоний, муҳаббат — мангу!

Ёпса бўлур барча-барчасин,
Ёниб бўлмас тақдир дарчасин!..»

Хотир юки, бунча сеп огир,
Мен ўйлайман, ўйларим огрир...

1978

БИРИНЧИ МУҲАББАТ

У — олисда ловиллаган лоззор қирдир,
Ёниб турар илк баҳорни кўтариб бошга.
У — дафтарда қолиб кетган биринчи шеърдир,
Ули кулранг муқовалар тутмас қуёшга.

Тилсиз гўдак кўзларидек жуда сўзамол,
Титраб-титраб, тўйиб-тўйиб хўрсинар фақат.
У — на ўкинч, у — на миннат, у — сўзсиз малол,
Энг покиза ширин армон, энг буюк шафқат.

Москва
1979

* * *

Отаёрга

Тақдирдан миннатдор майса
Тамшанади тўймай ёмғирга.
Ётоққа кечиккан ой эса
Қуёш билан қайтади бирга.

Ўзанига қарши қайрайди
Дарёни, тўш уриб, қалдирғоч.
Ақлли алафлар йўрайди:
«Бойчечаклар — Мансури Халлож!»

Элгашиб шивирлар оламнинг
Раиғларин биринчи камалак;
Ёдига солади одамнинг
Одамлигин ҳам ер, ҳам фалак.

Тўкилади олма гуллари,
Ялпизининг ҳам банди қотади....
Биз куйлаган баҳор йўлларин
Уфқининг бағрига ботади.

1979

* * *

Қадаҳ тўлдир, Хайёмдап ўқи,
Май кўпининг сочсин шаббода.
Дема: «Печун шафақ қоп юқи
Бу беш кунлик, фоний дунёда?»

Майли бугун, менинг оқилам,
Тигдек руҳдан бўлайлик фориғ;
Ахир, уни биз чархлаган дам
Қумқайроқдек гижирлар тарих!

Бағрининг бос баҳор кўксига,
Бу гўзаллик эртага йўқдир.
Хотираининг раиғпар юзига
Лолаларнинг раиғини юқтир.

Ҳовучимдан булоқ сувин ич,
Бизникидир бугун шу дара.

Ялангоёқ югур — на севишч!—
Тиканлар ҳам майиндир, қара!

Ҳара, қандай гўзал шаршара,
Ўзанидан кечган дарё бу;
Виқорига, шаштига қара,—
Тик отилган чўрткесар Эрк-ку!..

Кел, бошимни олгин тизингга,
Сочларимни слаб, бир хўрсин.
Қуёш асир бўлган кўзингга
Қорачигим ўзини урсин.

Сўнг қадаҳ сун, Хайёмдан ўқи,
Май кўпингин сочин шаббода.
Муҳаббатга бир дoston тўқи
Бу беш кунлик, фоний дунёда!

1979

* * *

Норасида мажнунтол
Сой бўйида адашди;
Энди зулфи бемажол,
Тўлқинларга талашдир.

У — на сойда оқади,
На чиқади қиргоққа;
Ҳавас билан боқади
Ҳатто ялғиз, қуроққа.

У — бир етим; на излаб
Ва на бир кун топишар.
Фақат сувда юлдузлар
Баргларига ёпишар.

Аммо ҳар тонг битта қуш
Унга қўниб куйлайди:
Етим дардин митти қуш
Бор оламга сўйлайди...

1979

9 МАЙ

Пикассо тирилар ҳар йили шу кун,
Шарқдан чиқиб келар, ҳамроҳи — қуёш,
Кафтида оқ каптар, кўзларида мунг,
Она - Ерга боқиб, бир зум эгар бош.

Бир зумга бош эгар қип-қизил ялов,
Типч оқар ҳаттоки энг асов дарё;
Номаълум солдатнинг жасади—олов:
Мажруҳ кўкрагини тоблайдди дунё.

Сўнг яна ол байроқ мағрур бош тутар,
Дарёлар шовқини қамрар оламни;
Мотамсаро Она сесканиб титрар:
«Шукур, унутмабди дунё боламни!..»

Пикассо, кўнгли тўқ, қайтар оромга...

1979

РОССИЯ

Леонид Чашечниковга

Черномор макрига учган Калладек
Азалий гумбазлар қотдилар шопсиз;
Муқаддас кўлларнинг бўйларида тек,
Оққушдек черковлар ётдилар шопсиз;

Тарих пайкалида ризқбахш гарамдек
Не-не асрларга тутиб пону туз,
Маънос ва покдомон Биби Марямдек
Ҳадикли қувончда ўглинг қучдинг, Русь!

Гоҳида чайқалган бир қадаҳ майдек
Ипжиялга тўкилдинг, бутга сачрадинг.
Заминдан юлиниб, бежалган пайдек,
Қаминшвор шавқидан, э воҳ, ажрадинг.

Россия! Сокинмавж Китеждек, сен, эй,
Опа-Ер кўксига дарз бўлиб тушдинг:
Эй, лоши хўрланган князь Андрей,
Ажнабий ўқидан қон қусган Пушкин!

Чаккани ёргудек,—томпрда чақнаб,—
Сен олов хотира, оддий қон эмас:
Ҳар учган юлдузга фарёдинг чархлаб,
Ўн аср лабларни қақратган нафас!

«Ўзандан адашган дарёдек тошиб,
Саёз бўл!..» дедилар... Бўлмаса саёз:
Титрасин ёвларинг! Асрлар ошиб,
Коловрат бургуси янграмоқда боз!

Эзгулик ватани, эй боқий диёр,
Ипқилоб бешиги, жаҳон тираги,—
Россия! Бугун сен — қалбадаги баҳор,
Уйғоғини ва Эркиннинг бўртган куртаги.

*Москва,
1980*

* * *

Висолинг зангорн маскани,
Ойдинда ёш гуллар чақнайди.
Тун бўйи ётамиз ястаниб,
Майсалар ҳаётни шархлайди.

Англаймиз гиёҳлар тилини
Кўзларни ним юмиб ҳузурдан.
Юлдузлар барига илишиб,
Форигмиз ердаги қусурдан.

Қучаман, тинглайди вужудим
Қонларини куйлаган қўшиқни:
«Бир гал тарк эт, фалак, удуминг,-
Ошиқдан айирма маъшуқни...»

Субҳидам сабоси қўзғолиб,
Зулфингни тортқилар оҳиста.
Лабингда овозсиз сўз қолиб,
Борлигинг эрийди шоҳ ҳисда...

Сал ўтмай қуёш ҳам кўрингай,
Жилмояр табиат — онамиз:
Биз, бир жуфт донатор шудрингдай,
Япроқ—Ер кафтида ёнамиз.

1980

* * *

Барглар бир-бирин туртар
Енгамиз, деб, шўх сойни.
Энг адл терак чертар
Чирманда қилиб ойни.

Ялпиз титраб қуйида,
Сойдап хишбўй аңқийди.
Чирилдоқлар куйидан
Ез кечаси балқийди.

Сен ҳам балқиб, ойжамол,
Тўлдирасан қўйнимни.
Жиндак сиргалган рўмол
Қитиқлайди бўйнимни.

Сўзлар ҳароратидап
Елиб атроф, бир йўлга
Етти осмон қатидап
Тўкилар-у бор шуъла,

Бўса чақнар сўз ўчиб,
Қалб гавҳардек ярақлар.
Икки умрини қучиб,
Битта тақдир чарақлар...

Сўнг яна бари қайтар:
Шеърдек тинглаймиз сойни;
Терак ҳам шилдиратар
Чирманда қилиб ойни...

1980

* * *

Юксак тоғ тубида меп чодир тикиб,
Табиат қўйнида синайман ўзни.
То ярим тунгача шамга кўз тикиб,
Саволга тутаман ҳар битта сўзни.

Шовқин қисувидап чекинган сўзлар
Эрк олган товусдек товланар шамда.

Улар Апқо қушдан афсона сўзлар
Гоҳ вазмин, гоҳ кулиб, гоҳ титраб ғамда.

Гоҳо ўз рангидан баъзи сўз кечиб,
Ранг сўрар — шоирман шунда янгидан.
Туш пайти оқ ёлли ирмоқни кечиб,
Янги сўз топамап тошлар рангидан.

Етиб дарёбодда тинглаймап илк бор:
Шамоллар умридан сўйлар ҳар қайроқ,
Сувдан нидо келар: «Боқий нима бор?
Бугун чирик мато кечаги байроқ.

Фақат шу мавжларим, титроқ томчилар
Яшашга ҳақлидир ўзгармай мангу...»
Қуёшдан ирмоққа ранглар томчилар,
Мангу байроқ бўлиб ҳилпирайди сув..

Гоҳ боқиб турамап ботгувчи кунга
Уфқнинг гулхани кул бўлгунча то,
Мен видо айтамап яна бир кунга:
«Хўш энди, бир ютуқ, минг битта хато!»

Сўнг такрор қайтамап хаёлотимга,
Оламни тинглаймап чодирда танҳо.
Ва миниб Ғиротдек хаёл отимга
Кезамап борлиқни: қайдасан Апқо?

Сен борсан! Излаймап гоҳ тонг, гоҳ тушда
Аслишғни очувчи тилсимли сўзни.
Гоҳо ялт этаркан ўша сўз тушда,
«Мана у», деб, афсус, очамап кўзни.

Шоирлар сени деб келар дунёга,
Эй Апқо — қапотли, боқий ҳақиқат!
На ихлос, на ружу молу дунёга —
Мен сени излаймап оламда фақат.

Мен сени излайман, тинмасман бир дам,
Агар мен топмасам, топар сўзларим.
Сўнг уфққа бош қўйиб, оларканман дам,
Майсаларга умр бўлар изларим.

...Бироқ, мени чорлар яна қутлуғ ўт —
Шовқинлар машъали, чўгланган ўйлар...
Чодир ўрнида-чи, елга қуюқ ўт
Анқони излаган дарвишдан сўйлар...

1980

* * *

Айтмигиз-чи, сизга ҳеч орқасидан
Кўрмоқликка тўғри келгани
Бир умрга сиздан
Ноумид кетаётган азиз одами?
Кўрмаган бўлсангиз, шукур денг минг бор.
Чунки унинг бундай ҳолати
Даҳшат даражада галати:
Қўллар — икки ёнга осилган. Бош — ҳам.
Бирдан чўкиб кетган елкалар
Ҳозиргина ўтган зилзиладан
Қолган харобадек сал-пал силкинар.
Юрагингиз билан турасиз сезиб:
Улардан сизот сувдай сизиб;
Тенчий бошлар
Кўзларга сигмай қолган нам.
Ана шундай сиздан кетаётган одам!..
Одам?! Йўқ, йўқ, ҳеч ҳам:
У — юриб бораётган ғам!

1980

Ишқидир ул нашъан комилким, анданур мудом
Майда ташвири ҳарорат, найда таъсири садо.

Фузулий

Ибтидодан бор бу муаммо —
Қошида лол Замон ва Идрок:
Муҳаббатдан туғилган дунё
Муҳаббатни этади ҳалок.

Отеллонинг олов сўзида
Ёниб битган жаҳон — Муҳаббат;
Отабекнийг маъюс кўзида
Оғуланган осмон — Муҳаббат!

У — асрлар силсиласида
Май ташвири, найнинг таъсири;
Туйғуларнинг зилзиласидан
У — дарз кетган юрак тасвири.

Фарҳод уни кўтарганча даст
Бесутунда йиқилди беҳуш;
Офелия, — ўз куйига маст, —
Улимини сезмаган оққуш.

Сув париси — то ҳануз Зухро,
Тоҳир оққан дарёда яшар.
Қум-қум йиғлар қадимий саҳро:
Мажнувликни тарк этмас башар...

*Москва,
1980*

ЮРАК МОНОЛОГИ

Мен Алпомиш эдим, Гилгамиш бўлдим,
Сўнгра Широқ бўлиб қайта туғилдим.

Маъруф Жалил

Етти иқлим, икки қутб,
Тўрт баҳри муҳит аро
Сени излаб, қонлар ютиб,
Топмадим — бахтим қаро.

Ибтидода муҳаббатдан
Туғилдим сени излаб,
Одам бўлиб, сўнг жаннатдан
Қувилдим сени излаб.

Мен изладим: шўр депгизга
Чўккан ойдек бўғилиб;
Қақнус қушдан қолган изга
Қўрингдир, деб, йўғрилиб,

Мен изладим: чиқиб кундай
Ҳимолайнинг кафтидан;
Уқаланди тошлар ундай-
Ўжарлигим забтидан.

Мен ақлга бўйсунмадим,
Ўз сўзимдан тонмадим.
Синдирдилар — мен синмадим,
Ендирдилар — ёнмадим.

Шамолидан оқин дарё
Музлаган Ғирот бўлдим.
Гоҳ Самарқанд, гоҳ Бухоро,
Гоҳ Балху Ҳирот бўлдим.

Спитомни боши бўлиб
Тушдим тилла баркашга.
Тирилдим-у, боқдим кулиб
Муқаннадек саркашга.

Маънууд эдим, қайси кунда
Чўгдек қумга тиқилдим.
Фарҳод бўлиб, Бесутунда
Мен юзтубан йиқилдим.

Мансур каби осилдим мен,
Насимийдек тилиндим.
Вужуд бўлиб босилдим мен,
Ваҳдат бўлиб тирилдим.

Қулаҳмаднинг мунги эдим,
Овозимдан ажрадим.
Улуғбекнинг хуни эдим,
Юлдуз бўлиб сачрадим.

Бойқародек кийдим қаро,
Мен изладим шоҳ бўлиб.
Гоҳ Ҳамлетдек мотамсаро,
Топмадим огоҳ бўлиб.

Шунда номинг элга очиб,
Мен қичқирдим: Ҳақиқат!
Аксин садо ўқдек сапчиб,
Кўзга урилди фақат.

Ҳар бир зарбдан қонлар ютиб,
Мен — ҳануз бахти қаро.
Етти иқлим, икки қутб,
Тўрт баҳри муҳит аро.

1980

ЧАНҚОВУЗ

Чанқовузим биюв-биюв...

Достондан

Ғалт уради атрофи тол мовий ҳовуз,
Айни ёзда тўлиб чиққан ойдан сулув.
Мен ясадим филсуякдан бир чанқовуз:
Позик булбул тумшугидаң, пайдан сулув.
Тол тагида мен куйлайман: келгин, ой юз,
Келгин, сулув, келгин, сулув, кел-кел, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Ҳатто ғалак ҳайрон бундай спирли унга,
Анграйганча юлдузларни тўкар дув-дув.
Оҳанг қилиб мен ёяман исминг тунга,
Ўз исмингдан, деб, ўзингга тушсин ғулув,
Гоҳ чанқовуз менга далда, гоҳ мен — унга:
Келгин, сулув, келгин, сулув, кел-кел, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Ғарчанд сени ололмасам — ўлолмайман:
Тупроқ кўммас, ўт ёндирмас, чўктирмас сув,
Аммо ҳозир не қиларим билолмайман,
Ўтарманми бўйдоқ, дея, дилда кўрқув.
Замон ўзга, ахир, Мажнун бўлолмайман! —
Билгин, сулув, билгин, сулув, бил-бил, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Янгам қўймас: «Шўлтаймасдан топинг овсин,
Борми мундоқ забон, ахир, борми уқув!»
«Келар, — дейман бошим қашиб, — мавруд-мавсум!»
Шартта олиб қочсамми ё сени, оҳу,
Шоҳтутингда бир тун бўлиб мен силовсин,
Айтгин, сулув, айтгин, сулув, айт-айт, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Лекин чиқсам шоҳтутинга — буталгадир,
Ошай десам, тўкилади шахсанг «шув-шув»,
Таҳоратга турган отанг йўталадир,
Биз бедормиз: сен дея — мен, худо деб — у.
Бу чанқовуз асли сенга аталгадир,
Билгин, сулув, билгин, сулув, бил-бил, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Рамазондай узуп қилиб берсам салом,
Отанг алик оларми деб: «Уҳҳув-уҳҳув!»
Тонгда бошга сават қўйиб борса онам,
Айт, бўлмасми эшигингда: «Ҳа, қув-ҳа, қув!»
Сўнг демасми: «Бебош кўнглинг қурсин, болам!»
Айтгин, сулув, айтгин, сулув, айт-айт, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Тушларимда кимхоб тўнга ўралгайман,
Уйғотади тўпим қийиб қайчи-қайгу.
Чанқовузим тили каби зириллайман,
Аҳдим тинглар фақат шамол эсиб «ғув-ғув»:
«Маҳшарда ҳам мен пахсангдан мўралайман» —
Билгин, сулув, билгин, сулув, бил-бил, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

Саккиз бандим саккиз беҳишт бўлса, эй моҳ,
Ҳаммасини бағишлардим: «Қалининг шу!»
Етти мисрам етти дўзах, лекин, э воҳ! —
Ўз ўтимда ўзим куйиб қоврилдим-ку!
Айбим шуки, оллоҳ эмас, мен — Абдуллоҳ,
Билгин, сулув, билгин, сулув, бил-бил, сулув,
Чанқовузим биюв-биюв, биюв-биюв!

1980

Абадият ва умр
Сингарин оқади сув.

Ойбек

Ялк япроқлар дарахт фикридек
Ой нурида ярқираб ётар.
Абадият, умр зикридек
Мисранг анҳор шарқираб ётар.

Мен биламан: мен кетгач, бунда
Сен кўприкдан боқиб қуйинга,
Аста қулоқ тутасан тунда
Соҳилдаги излар қуйинга...

Эҳ, гўзалим, нечун сен ҳалак,
Фарқлайман деб турфа изларини?—
Барибир ҳам бу кўҳна фалак
Битта изга солар бизларини.

Сўнг, умримиз вақт кўригида
Поездлардек учар-у, аммо
Абадият кўпригида
Ҳалокатга учрар доимо.

Япроқ эса дарахт фикридек
Ой нурида ярқирайверар;
Абадият, умр зикридек
Мисранг сув ҳам шарқирайверар...

1980

ГЕНЕРАЛ ОТЕЛЛО

Қибрис оролининг қонм мақоми
Генерал Отелло, сақланинг бугун:
Бу оқшом — Ягонинг бахтли оқшоми,
Бу тун — Ёвузликка тож кийдирган тун.

Генерал Отелло, Дездемонангиз
Шок эрур, илтимос, босингиз ўзини.
Илтимос, бас энди, такрорламангиз
«Рўмолча!..» деган бу даҳшатли сўзини!

Генерал! Упунинг борлигини ётоқ,
Кетинг, яқинлашманг!.. Ўзим кетаман,
Э воҳ, кетаман-у, кўрмай деб, бироқ
Курақлар сирқирар — мен ҳис этаман:

Совуққон газабда оққуш бўғзини
Қора омбир билан қиса бошлайсиз
Ва Дездемонанинг сўнгги сўзини
Тобут қонқоғига михлаб ташлайсиз.

Йўқ, йўқ! Кўролмайсиз тобутни — йўқ у!
Энди Сиз — дунёда ҳуқуқсиз соя!
Ҳаққингиз: Ягога бир зарб урмоғ-у,
Шўрлик турк ҳақида сўнгги ҳикоя!

Генерал! Сиз — оқ қалб, қоп-қора гамсиз!
Сиз — на қайсар рашқу на ўлик қувонч
Ва на муҳаббатга сўнгги мотам! Сиз —
Ўзлиги ўзини ўлдирган Ишонч!

Бу ҳукм — қоралаш, ноҳақлик эмас,
Еки камситишмас Сизни, кечиринг;
Юрак ҳазратлари номи билан, бас,
Генерал Отелло, мен билан юринг!

1980

* * *

Ғизғалдоқли том,
Хушбўй бедазор;
Кечиккан оқшом,
Шошилган наҳор;

Биринчи висол,
Энг титроқ бўса;
Сирғалган рўмол,
Бир ширин ғусса.

Хилват бог қўйни...
Наҳот ҳаммаси
Хаёл ўйини,
Умр таъмаси?!

Йўқ, йўқ! У хилқат
Яшар оламда.
Бизлар йўқ фақат
Ўша оламда...

1980

БОЛАЖОН ҲАҚИДА БАЛЛАДА

Тўп қайроғоч тагида
Тўп ўйнаган етимлар.
Ота-онам келар деб,
Йўл пойлаган етимлар.

Халқ қўшиғи

Издап чиқиб кетган оқ поезд каби
Юлдуз оққанида — йиғлар болажон.
Баъзан ҳиссиз кўзлар қотган без каби
Совуқ боққанида — йиғлар болажон.

Болажон йинглайди — баҳор кунлари
Гул билан келганда ўзга адалар.
Ўтар ёз, ўтар куз, қишнинг тунлари —
У тўрт фаслда ҳам етим аталар:
Тили ҳам чиқмаган «Ойи!», «Ада!»лаб,
Гўдаклик луғати ўзгача бўлди.
Хархаша қилмаган кўкрак таталаб,
Ётлар жилмайганда илк бора кулди...
Аммо гоҳ тушида: арафа кун
Бувиси бўғирсоқ пишириб берар;
Байрамда сайрга ясатар уни,
Ранг-баранг пуфаклар шишириб берар;

Гоҳида адаси меҳрга тўлиб:
«Ҳайвонот богига кетдик,—дер,—полвон!»
Ҳаммадан чиройли ойиси кулиб,
Узоқ вақт қўл силкиб туради шодон.

«Менинг ҳам ойим бор, адам бор! Улар
Африкада элчи, гапим ёлғонмас!..»
Ишонса сўзига бирор бола гар,
Бу улкан бахт уни уч туп ухлатмас
Ва лекин бундай бахт nasib этар кам,
Болалар кулишар, ишонмас унга.
Жажжи интернатда у — бир дунё гам,
Юраги ўхшайди поёнсиз тунга.
Ўзича, босриқиб тунда уйғонса,
Ўтириб, арз қилар йўқ бувисига:
Майлийдими ўлса ҳам — бир бора қонса
Ота дийдорига, она исига.
Бироқ ҳаёт қаттиқ, қаттиқ тошдан ҳам,
Уни юмшатолмас — таскиплар бекор.
Кечмас яшашдан ҳам — бир илинж ҳамдам:
Хайрият, мураббий опажони бор...
...Болажон билмайди: отаси бахтли,
Икки фарзанд билан узоқда яшар;

Қайдадир опаси: жиддий тег-тахтли,
Учала қизи ҳам ўзига ўхшар.
Улардан олиса — дунёнинг оҳи;
Улардан олиса пораста виждон —
Яшайди ном олиб: «Ёшлик гуноҳи»,
Яшайди чирқираб: «Ада! Ойижо!..»

1980

* * *

«Сизни ҳам ташвишга солганми бир дам
Менинг орзуларим, менинг ўй-дардим?...»
Сен тушиб келаркан лозазор қирдан
Мен кутиб адирда, шунн ўйлардим.

Унда — заиф истак, орзуманд ўкинч,
Унда на мишнату таъна бор эди
Ва лекин қалбимга чақиндек қўрқинч
Солгувчи ялт этган маъно бор эди:

Бир умр бўлсин, деб, мени нурафшон,
Ўзингни ёруғдан нарига олдинг.
Пастлаб келганда ҳам ҳатто Қаҳқашон
Тақдирга шукур деб соямда қолдинг...

Мен — пастда, келасан юксакдан тушиб,
Шу, билсам, ҳақиқий ўрнимиз экан,
Тиз эмас, виждоним энди увишиб,
Қошинга бораман бош эгиб, бекам.

Сен-чи, шу сайр учун мена мишнатдор,—
Ҳайҳот, айбим ошар яна ўн ҳисса:
Боқ, турар қаршингда худбин, побакор,
Ҳатто узрга ҳам ҳаққи йўқ кимса!

1980

СОНЕТ ЎРНИДА

Зулайхога

Уйғонаман тунда гоҳ:
Ўйлар — ўжар шамолдек,
Титрайман танҳо толдек
Чақиндан бўлиб огоҳ.

Кўҳна бир қитоб ногоҳ
Чорлар сеҳрли фолдек.
Мен ҳовлиқма раммолдек
Очаман — ҳар сўз, э воҳ,

Милдек тортилар кўзга,—
Қисмат бунчалар гаддор,
Бунчалар совуқ ниши,—

Қоним айланар музга:
«Севгининг сўқмоғи тор,
Сигмас унга уч киши!»

*Москва,
1980*

* * *

Топг отмоқда. Қушлар уйғонди.
Мен тун бўйи юммадим кўзни.
Сенинг ёдинг шам каби ёнди,
Нурга боқиб, унутдим ўзни.

Қалб товланиб қувончу гамда,
Мен тун бўйи бўлдим нурафшон,
Аммо ортда, қара, соямда
Нурни кўрмай ухлар бир жувон.

1980

ҚУРЪОНДАН ИҚТИБОС¹

(Пушкиндан)

П. А. Осиповага бағишланади.

• I

Олт ичмаман жуфту тоқ ҳаққи,
Қилич ҳаққи, газоват ҳаққи,
Олт ичмаман мен Зухро ҳаққи,
Хуфтондаги ибодат ҳаққи:

Айт-чи, сени қачон тарк этдим?!
Мен гўшан таскни ичра, айт,
Бошини силаб, кимни беркитдим
Синчил нигоҳ таъқиб этган пайт?!

Мен эмасми, сен — ташна учуп
Сахро сувин йўқдан бор қилган?
Мен эмасми, тилинги бутун
Ақлларга ҳукмдор қилган?

¹ 1826 йилнинг 4 сентябрига ўтар кечаси Михайловскоега от қўйиб келган чопар Пушкинни зудлик билан яқиндагина тахтга ўтирган Николай Биринчи ҳузурига етказди. Подшоининг Пушкин билан холи суҳбати бу гал одатдан ташқари узоқ — икки соатча давом этади. Бу суҳбатдаги савол-жавобга диққат қилайлик:

Подшо:— Агар сиз 14 декабрь куни Петербургда бўлсангиз, нима қилар эдингиз?

Пушкин:— Сенат майдонида бўлардим.

Бу жавоб Пушкиннинг дўстларга шунчаки ҳамдардлиги эмас, балки ҳаммаслақ дўстлар—декабристларга садоқати ифодаси эди. Ана шу садоқат кейинчалик ҳам шоирнинг «Станслар» (1826), «Сибирь конларининг тагида» (1827), «Арнон» (1827), «Анчар» (1828) шеърларида очиқ-ойдин акс этган.

Хўш, шундай экан, декабристлар ҳаракати тормор этилмасидан аввал Пушкиннинг бу дўстларига

Мардона бўл, ёв бил ёлгонни,
Ҳақ йўлидан дадил юр, марғуб,
Етимларни суюб, Қуръонни
Қулларимга айлагил тарғиб.

II

Эй, расулнинг пок аёллари,
Устиворсиз жамъи аёлдан:
Сизга даҳшат — фисқ хаёллари.
Сиз оромбахш гўша ичра шан,
Маъсум яшанг: сизгадир мерос
Биби Марям ёпинган либос.
Садоқатли қалбни асрапгиз
Ҳалола оғуш, қутлуғ ишқ учун,
Осийларнинг назари бу кун
Юзингизга тушмагай ҳаргиз!

Сизлар эса, эй саҳобалар,
Муҳаммадга бўларкан меҳмон,—
Зинҳор уни ғайри йўл томон
Бошламоқдан қилинг тавбалар.

муносабати қандай бўлган? Ёхуд баъзи тадқиқотчилар таъиндлаганларидек, бу ҳаракатдан шоир хабарсизми-ди? Аксинча, Пушкин Кишинёвдалик пайтидаёқ, дўстларининг махфий ташкилотидан, унинг 1822 йилда тор-мор этилгани, В. Раевский қамоққа олиниб, М. Орловнинг ўз лавозимидан туширилганлиги сингари воқеалардан яхши хабардор эди. Пушкиндек буюк граждандан, ватанпарвар шоир бундай ҳодисалардан четда туриши мумкин эмас эди. албатта. II. Осиповнинг Тригорскоедаги қўрасида битилиб, кейинчалик декабристлар орасида ёд бўлиб кетган «Қуръондан иқтибос» ижтимоий-фалсафий туркумидаги шеърлар ана шу воқеаларга (хусусан, Кишинёв воқеасига) бағишлангандир.

Туркумдаги диний сюжетлар асосан Қуръоннинг «Кўр», «Шуаро», «Шур», «Бақара» сураларидаги (кўп-

У илоҳий ваҳийга шайдо —
Яшар экан, боқмагай асло
Мадҳиялар, ҳиссиз сўзларга:
Шукур дея, эъвозлаб базми,
Пок дил билан қилингиз таъзим
Уйидаги ёш канизларга.

III

Қовоқ уйди кўнгли гашланиб
Кўр шарпасини сезган пайгамбар:
Югурару ёмонлик яниб,
Дилга раҳна солишга қўрқар.

Каломулло, сенга, пайгамбар,
Берилмаган шаккоклар учун.
Тарғиб айла Қуръонни, магар
Осийларни зўрламоқ нечун!

Нимасига кеккаяр инсон?
Туғилгани учунми ожиз,
Қўғирчоқдек яшаб потавон,
Сўнг ўлгани учунми ожиз?

Тағри аввал ўлдириб фаршда,
Сўнг жон ато этганигами?
Кунларини қўриқлаб аршда —
Қисматга жо этганигами?

роқ Қозий Байзавий тафсирига яқин) воқсалардан
олинган бўлиб, улар шоирнинг исёнкор ўйларига бир
ниқоб, холос. Аслида туркум лейтмотивини шоирнинг
маслакдош дўстлари — декабристларни рағбатланти-
риш ғояси ташкил этади (Қишиқов воқеасини эсланг).
Туркумда декабристлар эътиқоди: ғоя — худо тимсо-
лида, бу эътиқод найгомчиси шоир эса пайгамбар об-
разида ўз аксини тошган.
(Таржимон).

Ё бергани учуми ризқ-рўз,
Зайтуни ҳам, хурмо, понни ҳам?
Меҳнатини олқишлаб бесўз
Токзорни ҳам, пайкал, доини ҳам?

Сур тортади, бироқ, Исрофил;
Ерда қўнар қиёмат куни:
Онасидаи безади ўғил,
Оғасини тарк айлар ини.

Қути ўчиб, шунда қўрқувдан
Барча энур таигрини ташиб
Ва осийлар қулар юзгубан
Ловиллаган ўтга чулганиб.

IV

Кўп қадимда, қодир яратган,
Кибрдан маст ҳоким бир куни
Баслашмоқчи бўлди сен билан;
Босиб қўйдинг, лекин, сен уни.
Дединг: «Ерга бахш этиб ҳаёт,
Жазоларман ўлим билан бот,
Измимдадир менинг бор дунё».
«Мен ҳам,—деди у,—бериб ҳаёт,
Жазоларман ўлим билан бот:
Мен сен билан тегиман, эй худо».
Лек сендаги илоҳий шахтдан
Ўчди осий такаббур уни:
«Мен кўтаргум қуёшни шарқдан,
Қани, кўтар гарбдан сен уни!»

V

Ер тургундир; гумбази само
Дастингдадир, дастинг толмагай,

У қуруқлик ё сувга асло
Қулаб, бизни босиб қолмагай.

Сеп қуёшни ёқдинг, яратган,
У ёритгай еру кўкни тек
Биллур ичра ёгду таратган
Зайтун мойи синган шликдек!

Яратганга сиғип, у қодир:
Жазирама кунда ҳимоя;
Булутларни кўкка йиғадир;
Бахш этадир оғочга соя.

У шафиқдир: у Муҳаммадга
Очди порлоқ Қуръонни аршдан;
Топинайлик нури абадга,
Кўзимиздан арисин туман.

VI

Кирмадингиз тушга беҳуда
Салла ўраб, айтиб такбирлар,
Қўлда тутиб қонли шамширлар
Сиз ҳандақда, қалъа устида.

Тингланг шодоп даъват сасини,
Ўтли саҳро ўғлонлари, сиз!
Канизларни асир олингиз,
Бўлашингиз жанг ўлжасини!

Сиз енгдингиз: сизга шон кулар,
Қўрқоқларнинг аҳволи хароб.
Ғазовотга бермади жавоб
Сирли тушга инонмай улар.

Суқланганча ўлжага бу дам,
Қилмишидан пушаймон, секин,

Қўшиб олинг, дерлар, бизни ҳам;
Сизлар эса рад этинг кескин.

Жангда шаҳид кетганлар албат
Жаннатмакон дея олди ном.
Улар энди дохилсиз ором,
Фароғатга чўмди то абад.

VII

Қўзғол, эй хавфнок:
Бу тун горингда
Муқаддас чироқ
Енур тонггача.
Сидқий тоат-ла
Қувғил, пайгамбар,
Ғамгин ўйларни,
Нопок рўёни!
Тонггача тоат,
Ибодат айла;
Арш китобини
Ўқи тонггача!

VIII

Виждонингни сотиб, рангпар фақирлик узра,
Эҳсон сочма сен таъмагир қўл билан сира;
Аршга мақбул бўлгай фақат тўлиқ саховат,
Маҳшар куни бўлиқ ҳосил берган ер монанд,
Уруғ сочган, бахтли ихлосманд,
У юз карра тақдирлагай заҳматинг албат.

Лекин агар бу дунёда феълинг қилиб тор,
Сен хасислик билан тутсанг ғадога нисор,
Бахил қўлинг юмиб турсанг оғриниб, малул,
Билки: берган хайр-эҳсонинг харсангдан жала

Ювган гарддек кетар бир йўла,—
Яратганиниг даргоҳида бўлмагай қабул.

IX

Сўнг ҳорғиш йўловчи шаккоклик қилди:
Сув ила сояни ташгри деб билди.
Саҳрода тентираб уч кеча-кундуз,
Ҳарорат ва чапдан зўрга очиб кўз,
Боқаркан атрофга ноумид, полон,
Хурмою қудуқни кўрди ногаҳон.

У танҳо хурмога отди ўзини,
Ерилган тилию қақроқ кўзини
Оромбахш сув ила сарафроз этди,
Сўнг хачир ёнида уйқуга кетди
Ва ўтди устидан йиллар карвони:
Бирубор тавгрининг шудир фармони.

Келганда йўлчига уйғонмоқ опи,
Кўз очиб тинглади олис пидони:
«Кўпданми уйқуга кетдинг саҳрода?»
У жавоб беради: «Кеча самода
Чошгоҳнинг қуёши кезарди юксак,
Чошгоҳдан то чошгоҳ ухлабман, демак».

Пидо дер: «Йўқ, йўлчи, ухладинг узоқ,
Ётганда ёш эдинг, қарибсан-ку, боқ,
Боқ, хурмо ўрнида бир ҳовуч кукуп,
Бу сувсиз масканда қуримаш бутун
Қум босган ул қудуқ-саҳро булоги;
Боқ, ётар оқариб хачир чаноғи».

Ғам билан оҳ тортди бир лаҳзалик чол
Қалтироқ бошини эгиб бемажол...
Мўъжиза рўй берди шу дам саҳрода:

Барига жон кирди, янги жилода
Япа бош силкиди эпкиндан хурмо,
Яна сувга тўлди қудуқ руҳафзо.

Оқарган сўнгалар тикланиб бир-бир,
Вужудга кирдию ҳангради хачир;
Йўлчи қувонч туйди, кучи жўш урди,
Қонида тирилган ёшлик гупурди;
Илоҳий бир ҳайрат қўзғалди унда:
Худони ёд айлаб йўл олди шунда.

1924

* * *

Ватап — юракларга берилган кенглик.
Қичқириб, чираниб, кўкракка муштлаб,
Ялангоч шовқинга кўммайлик помини.

Ватап — юракларга берилган кенглик.
Шивирлаб куйлайлик Ватап ҳақида
Навбаҳор купи
Пўстлогидан кечган куртакка ўхшаб.
Шивирлаб сўйлайлик Ватап ҳақида
Узоқ қиш туни
Оқ тонгни уйғотган эртакка ўхшаб.
Шивирлаб ўйлайлик Ватап ҳақида
Тилсим деб уни,
Фарҳодга айланган гўдакка ўхшаб.

Ватап — юракларга берилган кенглик...

1982

НАВРЎЗ ТУНИДА

Ўзлигинга қайтгил ўзингдан кетиб,
Агар оқлай десанг Ватанинг тузин;
Қадим Бухороши шу кеч сайр этиб,
Бедор кутиб олгин Ажам наврўзин.

Минори Калоцдан ярим кечада
Ҳилол ногоҳ қулаб шу соат ҳар йил,
Сино изларини ўпган кўчада
Сохрли кўзгудек бўлади чил-чил.

Ҳилол парчалари кўрсатиб аксинг,
Минг йиллар тўлдиран умринг бўшлигин.
Кўрасан оловёл тулпорлар рақсин,
Тинглаб Файзулланинг ўтли қўшигин.

Сўнг яна юксакда қотади ҳилол
Қутлуг Минораи Калон устида;
Сўнг яна юксакда тарих яшар лол
Ярқираб эгриён қилич тусида.

Шунда олислардан мамнун, шан кулиб
Суюкли юлдузинг уфқни бўйлар.
Шунда энг муқаддас орзуга тўлиб,
Сен ўзинг жим қолиб, ўзлигинг қуйлар.

1982

ДАШТ

Чексиз даштда қотмиш ҳовур,
Чаловзорлар нақ қафас.
Унда қушлар учмас гур-гур,
Ўтўрғай ҳам бўзламас.

Бир зум кўкка эртақ ўқир
Бепушт, ёғмас булутлар.
Онда-сонда ўлжа чўқир
Кўзлари қон бургутлар.

Чор атрофдан олов ҳаво
Евдек келар энгашиб.
Мен тураман даштда танҳо
Олам билан сенлашиб.

1982

ҲИССА

Гул изладинг, асрий дўстим,
Мўъжизавий қизил гул.
Чуқур жарлар йўлинг тўсди,
Буюк тоғлар берди йўл.

Ишқ кўйидан кетдинг йироқ,
Ет шафқатга юкидинг.
Қайтган кунинг шу он, бироқ,
Кекса чолдек букилдинг.

Қутлуг орзу, эсиз, эсиз,
Чиқмай қолди юзага:
Сени гулга йўллаган қиз
Қайлиг бўлди ўзгага.

На кечирдинг бевафони,
На қасосга шай турдинг.
Фақат бир зум дим ҳавони
Оқ чақиндек куйдирдинг.

Сўнг гулдираб, жон томирдан
Ўсиб чиқди қизил гул.
Ўлим деган қадим сирдан
Воқиф этди сени ул.

1982

* * *

Туни бўйи беҳол ётган
Хазонни ел опичди.
Беҳол хазон терга ботган
Деразамга ёпишди.

Туни бўйи эзма ёмгир,
Боғ устидан қуйди ғам.
Титраб чиқди унда дир-дир
Қип-яланғоч хотирам.

Сўнг қарз олиб бахтли ёздап
Қизгалдоқлар тердим мен.
Хотирамга оқ қоғоздан
Кўйлак қилиб бердим мен.

Тонг отганда қизиб қолган
Чирогимни ўчирдим.
Дафтаримга исиб олган
Хотирамни кўчирдим.

1982

Тошпўлат Ҳамидга

Мўлиённинг Нилдек азида
Туңги дунё тилсимларга бой.
Мавжлардаги юлдуз базмида
Чирмандадек дириллайди ой.

Ой пайзага келган маҳали
Райҳон исли насим елади.
Бухоронинг мунис гўзали —
Сув париси чиқиб келади.

У сен томон юзади аста
Нилуфарнинг япроқларида.
Ўтли оҳанг янграр шикаста
Унинг муздек дудоқларида.

Сен тинглайсан — куйлар қасрлар,
Тарих учар мисоли тулпор.
Сен англайсан — печа асрлар
Сен бедорсан, туманлар бедор.

Рудакийнинг шаҳло кўзида
Сўнги учқун бўлиб сачрар мил...
Сув париси кетиб ўзида,
Чўка бошлар тулдек маънос дил...

Сен тинглайсан... Қалбинг сезади:
Ул парига ярашмас қайдлар.
Райҳон исли елдек кезади
Умринг бўйлаб бугунги байтлар,

Мўлиёпнинг Нилдек азмида
Яна дунё тилсимларга бой.
Мавжлардаги юлдуз базмида
Чирмандадек дириллайди ой.

1982

* * *

Бу тоғ қор остида қолди навбаҳор,
Шошилган ўрик ҳам бошини эгди.
Сен эса тиклиб менга умидвор
Йиғлайсан: «Адашдим, менга ит тегди...»

Мен эса боқаман ҳовлига фақат
Дея: «Қорда қолди оқ гуллар, эсиз...»
Дилда на ачишиш, на тузук нафрат:
Беҳузур қилувчи илимилиқ ҳис.

Энди мен оғанми? Айт, энди кимман?
Ўзимга ном излаб кетгайманми ё?
Атроф жуда оппоқ. Оппоқ. Мен жимман —
Кўзимга оқ бўлиб тушгандек дунё.

Сен ҳамон йиғлайсан, қўй, йиғлама, бас,
Мен илғай олмайман энди сўзингни.
Ахир, мен севардим сўзингни эмас,
Сўзга айланолган бахт деб ўзингни.

Қара атроф оппоқ. Жуда оппоқ. Тиш.
Қоп-қора нуқтадир оқликда зоглар.
Боқ, агар кўролсанг, девдек бир ўкинч
Севгини ортмоқлаб аста йироқлар...

1982

АНИА АХМАТОВАДАН

Қўлим қисди ўртник остидан..
«Мунча рангинг ошпоқ, ўртоқжон?»
— Бугун уни ишқим дастидан
Ғам майига тўйдирдим обдон.

Унутайин қандай, ё худо,
Гапдираклаб кетди — бир аҳвол..
Учиб тушдим зинадан гўё,
Дарвозада етдиму дарҳол

Мен қичқирдим ҳансираб: «Бари
Ҳазил. Кетсанг — менга ҳаёт йўқ».
Сал титради қопсиз лабларин:
«Қарши турма шамолга, совуқ».

* * *

Юракда сусаяр қуёшнинг ёди.
Ўт-ўлан заъфар.
Шамолда илк қорнинг ҳидию тотин
Сал-пал сезилар.

Энди тор ариқлар мудрайди ҳиссиз —
Сувлар ётагоқ.
Бу ерда ҳеч нарса рўй бермас, эсинз,
Энди ҳеч қачон!

Бўм-бўшлик қўйнида яйдоқ мажнунтол
Елпигич бу кез.
Яхши иш қилдим мен — бўлмай, эҳтимол,
Сизнинг жуфтингиз.

Юракда сусаяр қуёшнинг ёди.
Не бу? Қора тун?
Эҳтимол!.. Етарли бир тун ҳаётин
Қиш келиш учун.

* * *

Пайванд эмас юракка юрак,
Истасанг кет, йўлингги берсин.
Кулиб боқар бахтиқбол бешак
Кимки йўлиг тапласа эркин.

Арз қилмасман ёш тўкиб ҳеч вақт,
Бахтли бўлмоқ насибам эмас.
Ўчма мени, бу ҳорғин, карахт
Ғамдийдани ўлим ўпар, бас.

Чексиз азоб кунларин бир-бир
Яшаб ўтдим қиш бўйи. Бироқ
Нечун, ахир, сен печун, ахир,
Мен таплаган ёрдап яхшироқ?

* * *

Эрим савалади мен бағри хунни
Ўрма қайишини қўшқават қилиб.
Дераза рахида ўтказдим тушни
Сен учун шам ёқиб, йўлга тикилиб.

Тонг ҳам ёришмоқда. Устахонадан
Кўкка ўрлай бошлар кўкиш тутун ҳам.
Сен эса бу тутқун ғамдийданг билан
Бирга бўлолмадинг, эсиз, бугун ҳам.

Бирор кун рўшнолик кўрмадим асло,
Сени деб азоблар — қисматдир менга.
Айт, кумуш кокилли маъшуқангми, ё
Олтин соч маҳбубанг ёқар дидингга?

Сизни қандай тутай, янгроқ полалар!
Бўғиқ бир сархушлик дилни қон айлар,
Қуёш пури эса, худди толалар,
Тахи бузилмаган чойшабда яйрар.

Мен шунчаки бу ерга келдим,
Фарқсиз— қайда зерикмоқ бу кун!
Дўнгда мудрар елтегирмоц, жим,
Йиллаб бунда жим қолмоқ мумкин.

Қовжираган печакдап илинж —
Майин қанот қоқар болари;
Сув парисин чорлаймап, кўл — типч,
Биламанки, ўлган у пари.

Бақасалла, ўт хуружида
Кенг кўл саёз — на кўрк, на чирой.
Тоғтеракнинг титроқ учида
Ялт этади енгил тўлиш ой,

Барн янги туюлар — не бор,
Теракларда намчил бўй тургун.
Мен жим. Жиммап, эй тупроқ, сўнг бор
Яна сенга айлапмоқ учун.

1911

ТУН ХАЁЛЛАРИ

I

Кел, эй хотирамнинг эрка малаги,
Рўёдай, хаёлдай асир эт дилни.
Туғёнкор қалбимнинг олий тилаги,
Кел, тўйиб сўзлашай, ёзай чигилни.
Пойтахтнинг сершовқин, гавжум тупидан
Олисда хилватгоҳ масканим бугун.
Осуда хонамга булбул ушдан

Оҳанглар оқади. Сеҳргар бу тун!
Шу тунда юрагим тўкай, кел сен ҳам,
Бирон сир ўртада қолмасин мубҳам.

II

Йиллар оқиб ўтди жўшқин сой мисол,
Болалик кунларидан хотира қолди.
Неча бор қуёшнинг ўрнида ҳиллол
Қуёшнинг йўлидан гарбга йўл олди.
Йўллар оқиб ўтди оёқ остимдан
Товоним кўп излар қолдирди аммо.
Ким йиглаб, ким кулди менинг дастимдан,
Ҳануз билолмайман — мавҳум муаммо.
Ою қуёш ўтди, кўк — ўша-ўша,
Йил ўтди, ёш ўтди, мен — ўша-ўша.

III

Мен ўша-ўшаман, ўша жангари,
Ўша аразчидан, ўша шўх қулун
Ва лекин ҳаётнинг кураш-жанглари
Елкадан босдилар — босиқман бугун.
Кўп нарса кўрдим мен кўп йўллар юриб,
Ўзгалар қалбига байтдек битилдим.
Қуёшнинг тафтини майдек симириб,
Баҳорга интилдим, бахтга интилдим.
Баъзида югурдим, баъзан йиқилдим,
Баъзида йиғладим, баъзида кулдим.

IV

Мен ўша-ўшаман. Сен ўзгамисан?
Наҳотки ўзгасан? Йўқ, йўқ, сен — ўша!
Сен — ўша: қалбимнинг завқ, аламисан,
Наҳот ўзгартирса ул ўзга гўша?!

Ҳали ҳам сочларинг жамалакмикап?! —
Ишқимни чорлаган қўнгироқ эди.
* Ҳали ҳам қошларинг камалакмикап?!
Кўзларим йўлингда қўн чироқ эди.
Ушамни ёногинг, ўша жамолинг?!
Ушамни дудоғинг, қизлик камолинг?!

V

Не учун ажралдик, айт, араз билан?!
Айбдор менманми ва ёким ўзинг?!
Боқмадик ҳеч маҳал биз гараз билан,
Ахир ёнарди-ку, меҳр-ла кўзинг?!
Балки менинг айбим — сени ўкситдим?!
Балки сенинг айбинг — мени тарк этдинг?!
Балки мен кўксингни чок этдим — ситдим?!
Балки сен қалбимга гамни беркитдинг?!
Ҳар ким ўз сўзини тўғри деб билди,
Ҳар ким ўз гурури не деса — қилди.

VI

Қайларда хушнудсан ё гамгин бугун?
Ўзга ёр ишқидан мастмисан ёки?
Қалбимдан қон сизар, мен — бахти нигун,
Рашк, афсус ёндирар тирикман токи.
Балки бир ўзга уй... Келинчаксан, оҳ!
Ўзга ёр қўйнида тўлғонасан сен.
Баъзан тушда кўриб мени, баногоҳ
Ўзга бир тўшакда уйғонасан сен.
Оҳ, қандай мен учун аламли калом —
Десалар: «Сен учун у энди тамом!»

VII

Ҳа, сени севгандим қидирмай нуқсон,
Юлдузли кечалар бедори эдим.

Билмасдим на ҳижрон ва на-да фиғон,
Она қишлоғимнинг шунқори эдим.
Ун етти ёшдаги йигит севгиси
Тушлари сени ҳам кўп бедор этмиш.
Муҳаббат гулининг йлк хушбўйи иси
Ун олти ёшингда сени элитмиш...
Эҳ, агар измимда бўлса табиат,
У йиллар ортига қайтарди албат!

VIII

Гоҳ узоқ ўйлайман бошим чангаллаб,
Не учун керак-ди тарки муҳаббат?!
Нимани севгидап биз қилдик талаб
Ва нечун қилмадик унга ҳеч шафқат?!
Ешликнинг шўхлиги дедик биз уни,
Фурурли араз-ла кетдик икки ён.
Китобий бир сўз деб билибмиз буни:
«Бир бора севади умрида инсон».
Кетдик биз ҳаттоки ортга қарамай,
Илиқ бир «хайр»га, ҳатто, ярамай.

IX

Кетдик биз... Мен ҳамон кетаман ёлғиз
Бир ҳамдард қидириб мунис юракка.
Кетаман... Йўлимда не-не қўл бигиз —
Дейдилар: «Севгини билмас, у — якка!»
Кўксимга эгилди не гўзал бошлар,
Рад этдим, севмадим, сева билмадим.
Кўксимни ҳўл этди не қайноқ ёшлар,
Не чора, уларга илож қилмадим.
Шунданми, ўтаркан, йўлларда тошлар
Қалбимга ҳасад-ла тунд боқа бошлар.

X

Розиман ҳаётдан, розимасман ҳам,
Нима бор тақдирда — эмасдир аён.
Гоҳо шод, гоҳида юракда алам,
Қурашиб толмайман — кўксимда тўфон.
Гоҳо бурчакларда кипригим гардин
Шоҳи рўмолча-ла артаман аста.
Гоҳида куйлайман умримнинг дардин
Мисралар гоҳ ёниқ, гоҳида хаста.
Кўзим артармидим, гардлар бўлмаса!
Қўшиқ айтармидим, дардлар бўлмаса!

XI

Дўстлар даврасида айланганда жом,
Баъзида даврага гултож бўламан.
Гўзаллар кўрсатса агар эҳтиром,
Бир қур нигоҳингга муҳтож бўламан.
Даврада сўз айтар дўсту ёронлар;
Ҳаётда, курашда бахт тилашади.
Севишган қалбларга узоқ замонлар
Омонлик, бузилмас аҳд тилашади.
Шунда кўз олдимга келиб турсан,
Ачиниб, аламли кулиб турсан...

XII

Ҳа, шундай. Ва лекин кўп бор пойтахтдан
Олис қишлоғимда оларкан ором,
Хаёлан сен билан ҳаётдан, бахтдан
Баҳс этиб, кутаман тонгни гуландом.
Бу кун ҳам хаёлим сени яратур,
Яна қошгинамда бўласан пайдо.

Яна у муҳаббат дилни яйратур,
Яна мен ўшаман — ошиқи шайдо.
Кел: бу тун юракни тўкайин яна,
Тотли хотиротга чўкайин яна.

1967

* * *

Учишга шайланган куртаклар гўё
Бойчечак тишлаган қушлар тумшуги.
Куйлар руҳимизда мовий бир дунё,
Унга жўр бўлади дарё қўшиғи.

Гоҳо оқ булутни қилиб рўмолча,
Эрка қуёш юзин артади само.
Подачи найига тордир оролча, —
Дарё мавжларига қўнади наво.

Тезобда титраган барра ялпизга
Бир дам лаб босолмай ниначи диққат...
Не бахтки, бахш этмиш дея: «Ол!», бизга
Бу шаффоф дунёни сахий табиат.

Кел, бугун олқасин пок аҳдимизни
Асов дарё мавжи, қуёш, оқ булут;
Ўпсин ниначи ҳам титроқ ялпизни,
Сен ҳам, эй бинафшам, дудоғингни тут!

1981

Ҷояларни куйлатади
Тўлқинлар — улкан-улкан.
Мени тун-кун ўйлатади
Олтин кема, оқ елкан:

Қуюқ тутун кўмар бир зум
Қора-қизғиш чубуқни.
Ул кемадан учган орзу
Тешиб ўтар уфқни.

«Олис дарға, ойдек балқи,
Оқ елканни тут таранг!
Бўлмасин ҳеч орзу салқи —
Майли бўрон, майли жанг!..»

Бу овозни, лекин, афсус,
Олиб қочади шамол...
Тинглолмайди ҳорғин ул дўст,
Соҳил излар... Не хаёл?! —

Олтин кема лангар ташлар,
Тўлқин урар тўпиққа.
Ҳайҳот, унинг йўли бошлар
Уйғонмаган уфққа...

Сингиб кетар дарға охир
Қоронғуга жим, сассиз.
Олтин кема огир-огир
Чайқалади кимсасиз...

1976

ТОҶИ ЗАРГАРОН

Саъдулло Аҳмадга

Эй Тоқи Заргарон, Тоқи Заргарон,
Ўзбек дўпписидай боқий Заргарон!

У куп шеър айтаркан бир дўстим менга,
Ажойиб ташбеҳни бахш этди сенга:

Торобий кулоҳи эмиш шу қуббанг,
Қолмиш майдон аро, ўтгач сўпгги жанг.

Мен шеърда юракнинг ўзини кўрдим,
Шонрга тасанно дейман бугун жям.

Эй Тоқи Заргарон, Тоқи Заргарон,
Ўзбек дўпписидай боқий Заргарон!

Қуббанг пиёла-ку, нега тўнтардинг?
Жаҳонни маст этгум дебми қўрқардинг?!

Айт, нечун хўмрайиб турибсан, жимсан?
Сўрмоқ истайсанми: «Эй йигит, кимсан?»

Мен содда бўз бола, хаёл ошпаси,
Ҳақиқат ташпаси, ҳаёт ташнаси —

Инсон санъатига таъзимда бу он,
Аждодлар руҳига келтириб имон,

Қаршингда турибман, Тоқи Заргарон,
Ўзбек дўпписидай боқий Заргарон!

1968

* * *

Емгир ёғар, бир томчиси
Интиҳодир ғаслга.
Емгир ёғар бир томчиси
Ибтидодир ғаслга.

Емгир ёғар, бир томчида:
Қишнинг совуқ сурати.
Бир томчида: навбахорнинг
Бишафшаранг дастхати.

Емгир ёғар, гоҳ бир томчи
Ҳам ўлим, ҳам онадир;
Бир-бирида яшарлар-у,
Бир-биридан тонадир.

Ахир, не ҳам қилсин улар,
Бугун ёғмоқ муддати...
Еғилади томчи бўлиб,
Икки ғасл қисмати.

1971

* * *

Коммунист дегани
Она тупроққа
Сув каби, гул каби ярашмоқ демак.
Коммунист дегани
Ўзлигинг учун
Аввал ўзинг билан курашмоқ демак.

Коммунист дегани
Ўзингни қуйи,
Ҳар кунги уфқ билиб,
Юксакка қуёшни бошламоқ демак.
Коммунист дегани
Партбилетингни
Иккинчи юрак қилиб,
Икки юрак умрин яшамоқ демак.

1982

МУНДАРИЖА

«Ироқларга боқаман...»	3
* «Ўйлаганим...»	4
«Тун чорлайди...»	4
* Хижрат туйғуси	4
«Тоғ бошида...»	4
Ойдин кеча	5
«Мунгли дутор...»	6
* Сукунат	6
Баҳор	7
Ўзбекистон	9
Август	10
* Эртак	12
* Андижон дарди	12
Руҳ	13
Шоир	14
Қўшиқ	14
Сурур	15
«Мен кетарман...»	16
«Ўчоқ бошида...»	16
Икки аёл ҳақида қўшиқ	17
Щайхзода	19
Қизил шеър	20
* Бобир ғазалига мухаммас	22
* Бобир ғазалига мухаммас	23
Ўтган кунлар	24
«Кўчган тоғдек...»	25
«Қуёш ловиллаб ёнди...»	26
Дола	26

Лавҳа	26
«Худди киприклари...»	27
Субҳонжон марсияси	28
«Айни пешин...»	29
Шарқ балладаси	29
* «Юлдузлар...»	30
«Дарёда — хира ой...»	31
«Гулбаҳор...»	31
Роз	32
Сарбозча	35
Ўтрор ўйлари	38
Уруш	39
Баҳор қўшиғи	40
Пахтакор дўстимга мактуб	41
Таъзим	44
Қирол Лир	45
«Муқаддас ер...»	46
Шоир	46
Садоқат	47
Алёр	48
* «Ногахон...»	50
«Сурмаранг соҳилларда...»	51
Қадимий ҳижрон қўшиғи	51
«Йиллар оқар...»	52
Афросиёб қўшиғи	53
Болаликнинг сўнги қўшиғи	54
Манзарали дарахтлар	55
«Аскар йигит...»	56
Қадимий куй	58
Болалик соғинчи	58
Таржимаи ҳол	58
Урушнинг сурати	60
«Дуч келаркан...»	60
Соғинч	61
Наманганда куз	62
* «Қаламдонда...»	63

«Айб ўтади...»	63
Бухоро қасидаси	64
«Хаёлимнинг...»	65
«Дум...»	66
Бухоро манзумаси	68
* «Ўтди баҳор...»	79
«Шамоллаган...»	80
* «Ўзимизни англаб...»	80
Эгасиз уй ҳақида баллада	81
«Ёмғир қуяр...»	82
«Хайр!..»	83
Қадимий ҳижрон балладаси	84
* Биринчи муҳаббат	86
«Тақдирдан миннатдор майса...»	86
«Қадаҳ тўлдир...»	87
* «Норасида мажнунтол...»	88
9 Май	89
* Россия	89
Барглар бир бирин	91
* «Висолнинг...»	91
* «Юксак тоғ тубида...»	92
* Айтингизчи	94
* «Ибтидодан...»	95
* Юрак монологи	96
* Чанқовуз	98
* «Илк япроқлар»	100
* Генерал Отелло	101
* «Қизгалдоқли том...»	102
* Болажон ҳақида баллада	102
* «Сизни ҳам ташвишга...»	104
* Сонет ўрнида	105
* «Тонг отмоқда»	105
* Қуръондан иқтибос	106
* «Ватан — юракларга...»	113
* Наврўз тунида	114
* Дашт	114

* Қисса	115
* «Туни бўйи»	116
* «Мўлиённинг...»	:	:	.	.	.	117
* «Бу тонг қор...»	:	:	.	.	.	118
* Анна Ахматовадан таржималар	119
* «Қўлим қисди...»	:	:	:	:	.	119
* «Юракда сусаяр...»	119
* «Пайванд эмас...»	:	:	:	:	.	120
* «Эрим савалади...»	:	:	:	:	.	120
* «Мен шунчаки...»	:	:	:	:	.	121
* Тун хаёллари	:	:	.	.	.	121
«Учишга пайланган куртаклар...»	126
* «Қояларни куйлатади...»	:	:	:	:	.	127
* Тоқи Заргарон	128
* «Ёмғир ёғар...»	:	:	:	:	.	129
* «Коммунист дегани она тупроққа...»	129

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1983 й.

На узбекском языке

АБДУЛЛА ШЕР (ШЕРОВ)

ОСЕННЕЕ НОВОЛУНИЕ

Лирика

Редактор *Ш. Раҳмонов*
Рассом *Е. Мешкова, Д. Мирсалимов*
Расмлар редактори *А. Бобров*
Техн. редактор *Э. Саидов*
Корректор *М. Қудратова*

ИБ №2137

Босмахонага берилди 24.03.83. Босишга рухсат этилди 20.12.83.
P-23065. Формати 70×90^{1/32}. Босмахона қоғози № 3. Адабий
Гарнитура Юқори босма. Шартли босма л. 4,97. Шартли краск-
отт. 5,26. Нашр. л. 5.01. Тиражи 10000. Заказ № 363. Баҳоси 75 т.
Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти,
700129. Тошкент. Навоий кучаси, 30.

Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйи-
ча ЎзССР Давлат комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия
ишлаб чиқариш бирлашмасининг 3-босмахонаси. Тошкент
Массив Юнусобод, Муродов кўчаси.

Шер, Абдулла.

Ўз ҳилоли: Лирика:—Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти. 1983.—136б.

Чиқиш маълумотларида авт.: Абдулла Шер (Шеров).

Бу китоб шоир Абдулла Шернинг «Кўклам та-бассуми» (1973), «Алёр» (1977), «Атиргул сояси» (1979), «Роз» (1980) каби шеърий тўпламларидан сайлаб олинган шеърлардан жамланди. Шунингдек, китобга шоирнинг янги шеърий туркумлари ҳам киритилди.

Шер, Абдулла. Осеннее новолуние:
Лирика.